Ataç

Ataç kitabevinin aylık dergisi

9

Ataç
Ataç kitabevinin aylık dergisi

BİRİNCİ YIL
SAYI : 9 CİLT : 1
I OCAK 1963
***
Sahibi :
ŞÜKRAN KURDAKUL
***
Yazı işlerini fiilen
idare eden :
EROL BALKIR
***
Her ayın onbeşinde İstanbul'da yayınlanır ● Sayısı 100 kuruştur. ● Altı aylık abonesi 6 lira, yıllık abonesi on iki liradır ● Havaleler ATAÇ KİTABEVİ adına gönderilmelidir
***
● Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez ● Yazı işleriyle ilgili konularda kitabevine Çarşamba günleri 14 - 16 arasında müracaat kabul edilir. Ataç Kitabevi - Ankara Cad. 45 ●
***
İLÂN KOŞULLARI :
Arka kapak : Çift renk : 1250 T.L.
Arka kapak içi : 1000 T.L.
İç sahifeler : Santimi 15 T.L.

Basıldığı yer :
Büyük Kervan Basımevi
Aydınlar Han - Nuruosmaniye Cad. - İstanbul

Baskı tarihi : 8 Ocak 1963

Olaylar önünde

Bütün amacı ulusal bilinçten, demokratik toplum düzeninden, Türk Ulusunun, Türk aydınının batılı anlamda değerler kazanmasından yana olan bu dergi, önce olduğu gibi bugün de tek yanlı düşüncelerin dar alanlarına sığdırılabilir mi? Bu soruya en güzel karşılığı yayınevimizin 1959 dan bugüne değin **- üç ayrı yönetim dönemi demektir bu -** sunduğu kitapların ve yazarların özellikleri vermektedir. Bu özellik, düşünceyi donmuşluktan, kalıplaşmadan, öğretilerin -doktrinlerin- aşırılığından uzak tutan bir simge olmuştur yayınevimiz için. Ataç yayınları deyince çağdaş düşünce'nin, çağdaş sanatın her anlamda insansal saygıyı besliyen, her anlamda demokratik olan nitelikleri gelir usa.

Bu yüzden son olayların savunusunu yapmak bir kurum olarak bize düşmez. Bu savunma yapıtlarını çevirdiğimiz yazarların aldığı Nobel armağanlarının sorumuna girer. Kazandığımız Türk Dil Kurumu ödüllerinin ve kitaplarımızı satın alan, okullara salık veren Milli Eğitim Bakanlıklarının sorumuna girer. Yayınlarımıza bunca ilgiyi göstererek bizi bugünkü düzeye eriştiren binlerce Türk okurunun sorumuna girer. Bu gerçekleri Türk adliyesinin değerlendireceğine güvenimiz, Türk Adliyesini bugünkü uygar düzeye ulaştıran devrim tarihimize inancımız kadar tamdır.

Bir kültür kurumunun, aylık bir sanat dergisinin yenmek zorunda olduğu teknik imkânsızlıkları - kâğıt bulmaya, dağıtma güçlüklerine değin uzayıp giden zorlukları - bu derginin okurları bilirler. Bugün karşılaştığımız yeni durum, ATAÇ'ı 10. cu sayısından sonra sanat ve felsefe alanında bir derleme dergisi olarak hazırlama düşünüsüne getirmiştir. **Bir aylık Türk Basınından derlenmiş seçkin bir düşün ve sanat yapıtı...** Gene amacımız bu bizim: düşün ve sanat.

DERGİ

Sabahattin Eyüboğlu

yazı dilimiz üstüne

Dön dolaş, hep bu dil meselesi çıkıyor karşımıza, Yeni Türkiyenin her meselesi, önünde sonunda dilimize dokunuyor, zorluyor, kurcalıyor evirip çeviriyor dilimizi. Bir ileri bir geri, ama hep değişme, gelişme halinde yazı dilimiz. Yeni Türkiye yeni türkçesiz olamıyor demek. Dilimizle birlikte kalkınıyoruz. Atatürk'ün dille uğraşması bundan; kanunlarımızın ikide bir dil değiştirmesi bundan; eski yeni çatışmalarının en çok dil konusunda kızışması bundan; dil yeniliklerinin hemen politik anlamlar kazanması bundan.

Yeni harfler gibi yeni terimleri de yalnız devlet zoruyla değil, devleti de zorlayan bir oluş içinde benimsedik. Halkın diline dayanmayan bir halk devleti, kendi dilini küçümseyen bir Türk milletciliği düşünülemezdi. Eski kafamız gibi eski dilimizi de ister istemez zorlayacak, kabuklarını kıracak, yeni gerçeğimize uyduracaktık. Elbette uydurma olacaktı yeni bilim terimlerimiz: her zaman, her yerde olduğu gibi. Eski terimler de uydurmaydı. Halkın dili nerede kendiliğinden bilim dili oluvermiştir? Gönül isterdi ki terim uydurmalarını bilim adamlarımız kendiliklerinden yapsın, devlete de yalnız yayma, tutturma, alıştırma izi kalsın. Öyle olmadı, olamıyor bizde nedense. Olup bitenler de gösterdi ki Atatürk işe karışmasaydı belki halâ amudi fıkari, müselles, havası hamse demekte devam edecektik bel kemiği, üçken, beş duyu yerine. Yine de duraklamalar, hortlamalar, direnmeler olmadı, olmuyor değil; ama dil devrimi artık onu korumasını, daha ileri götürmesini bilecek genç ellere geçti. Şimdi artık devlet aydınları değil, aydınlar devleti dil yeniliklerine zorlayabilecek.

Netekim devrik cümle yeniliği yazı dilimize hiç de devlet eliyle girmedi. Daha çok, genç yazarların tuttuğu bu yenilik devletin diline ve ders kitaplarına kadar sızacak ergeç. Buna neden inandığımı söylemek üzere başladım zaten bu yazıya.

Devrik cümle geçici bir moda, bir özenti gibi geliyor çoklarına. Öyle bir tarafı yok da değil. İnadına devrik, devrik olsun diye devrik, softa kızsın diye devrik cümleler gittikçe çoğaldı yeni yazımızda. Benim bile sinirlendiğim oluyor bir çoklarına, ben ki, görüyorsunuz bu yazımda da, boyuna özeniyorum devrik cümleye. Ama özentiye kızıp özenilen şeyin ne olduğunu, nerden gelip nereye gittiğini göden kaçırmamalıyız. Yol doğruysa, üstünde yalın ayak giden de olsun, rugen papuçla da, kimi ağır aksak yürüsün, kimi yel yaparak yahut kırıta kırıta. Nedir devrik cümlenin tuttuğu yol, özlediği şey? Konuşur gibi yazmak değil mi kısacası? Eski nesrimizde cümle bir tek kalıba dökülüp dondurulmuştu. Hep fiille biten, yani ağırlık merkezi değiştirilmeyen cümle, tabiiliğe ne kadar özenirse özensin, konuşma rahatlığına ulaşamıyor, dır, dır, yor, yor, du, du, mış, mış'larla sınırlanıyor, düğümleniyor, bir kaç şema içinde kalıyordu yazarın düşüncesi. Kelimeler, halkın konuşmasında ve dili en iyi kullanan şairlerin mısralarındaki gibi dizilmiyordu nesir cümlesinde. Halk da, şair de nice zamandır :

Bir ben var bende benden içeri

derken, hâlâ Türk nesir yazarı :

Benden içeri bir ben vardır

demek zorundo kalıyor nedense. Okullarda yine yapılıyor mu bilmem, bize türkçe derslerinde garip bir alıştırma yaptırırlardı: Şiir dilini nesir diline çevirme. Bütün yaptığımız da fiilleri cümlelerin sonuna getirmek olurdu. Meselâ şair :

Hâlâ dilimdedir tuzu engin denizlerin

mi demiş, biz tutar bunu:

Engin denizlerin tuzu hâlâ dilimdedir

şekline sokardık. Bundan çıkan ders de şu olurdu bizim için : şairin cümlesi ne kadar güzel de olsa, sırf şaire mahsus, olagan üstü, gramer dışı, bizimkiyse, ne kadar bayağı da olsa, anlaşılır, daha akla yakın, daha ciddi bir cümledir. Meğer tam tersi doğruymuş bu aldığımız dersin. Gerçi vezin kafiye zoruyla cümleyi olmıyacak düzenlere sokan şairlerimiz tümen tümendi maşallah, ama onlarınkine manzum nesir demek daha doğru olur, bizi daha az şaşırtırdı. Kaldı ki o sunî cümleler bile hep fiille biten cümlelerden daha yakındır halkın diline, asıl türkçeye.

Devrik cümle modasına içerleyen, ama şiirlerinde yalnız devrik cümle kullanan bir şairimize Fransız nesrinde ve şiirinde ayni devrik cümlenin kullanıldığını, ikisi arasında kelime dizimi bakımından ayrılık olmadığını söyledim de inanmadı bana. Gerçi Fransiz şiirinde de, vezin kafiye gereği, tersine çevrik cümleler vardır; ama bunlar da şiir-

den çok manzum nesir sayılacak suniliklerdir. Şiirle nesir cümlenin dış düzeni değil iç yapısı ayırır. Her ikisinin de aradığı konuşur gibi olmak, düşüncenin ve duygunun tabii ritmine uymak. Her ikisi de dört yüz yıldır halkın diline yani en büyük şairin daha doğrusu bütün şairlerin yarattığı dile yaklaşa gelmiş.

Bizde devrik cümle halk dilimize, bir yandan da Garp dillerine yönelmekten doğmuş olabilir. Bu yönelme çoktan başlamıştı ama her iki kaynaktan da yazı diline deyimler girebiliyordu yalnız. İçine kapalı yazı cümlemizin açılması, buzların çözülmesi bir hayli gecikti. Atatürk bir aralık türkçenin cümle kuruluşu üstünde durmuş. Hattâ Örs kardeşlerin teklifiyle Fransız cümle kuruluşunu yazı dilimize sokmayı, yani :

Yarın dokuz treniyle İstanbul.a gidiyorum

yerine :

Gidiyorum İstanbul'a yarın dokuz treniyle

demeyi denemiş bir iki akşam. Ama Türk cümlesi için dilediği gelişmenin bu yoldan olmıyacağını çabuk kestirmiş sağ duyusu. Sonraya bırakmış bu işi. Ömrü yetip Bay Ataç'ın devrik cümlesini görebilseydi aradığını onda bulurdu sanırım. Düğümü çözen, cümleye özlediği nefesi aldıran Ataç oldu. Gençler de eline sağlık diye yürüdüler ardından.

Ama diyeceksiniz, yalnız sohbet, deneme, tenkit, röportaj, gibi yazı çeşitlerinde raslanıyor devrik cümleye. Hikâyede, romanda, tiyatroda zaten vardı konuşmaların dili olarak. Doğru; bilim adamlarımız, devlet adamlarımız, hattâ başyazarlarımız kullanmıyorlar henüz devrik cümleyi. Ağır başlılığa, bilimsel düşünceye yakışmayan bir lâübalilik görüyorlar her halde devrik cümlede, düpe düz insan konuşmasına benzediği için. Oysaki asıl onların ihtiyacı vardır düşüncelerini önem sırasiyle cümleye koymaya, çözümleyici bir anlatışa gitmeye. Devrik cümle elbette daha elverişlidir ayırıcı, serici, belirtici düşünceye. Üstelik anlaşılması zorlaşmadan dilediğimiz kadar uzatabilir, kesmeyiz ikide bir kolay anlaşılsın diye.

Hepsi bir yana, devrik cümlenin arkasında sadece züppelik, bozgunculuk görmekle kalanlara şunları sormalı:

Herşey değişiyor da, yaşayışımız, düşünüşümüz yeni düzenlere giriyor da niçin olduğu gibi kalsın cümlenin kuruluşu, hele bu kuruluş hayata da halka da, akla da daha yakınsa?

Cümleyi konuşurken başka, yazarken başka türlü kurmayı gerektiren sebepler nelerdir?

Hangi gerçek kendiliğinden değişebilir, gelişebilir yeni bir düzene özenmeden, eski bir alışkanlığı bozmadan, kimseleri kızdırmadan, suya sabuna dokunmadan?

Devrik cümle yaşayan türkçeden, hayattan yanaysa, ki öyledir bence, sanat da, bilim de ondan yana olacaktır ister istemez.

Sabahattin EYÜBOĞLU

YAYINLANACAK SİYAH - BEYAZ ADLI KİTAPTAN.

BOŞLUKTA

Fazıl Hüsnü Dağlarca

1

Yetmez güzelliği yalnızlığı
Yeryüzünün
Yetmez karanlığı,
Her gece, ağlasam.
Ellerim, ayaklarım, yüzüm belki,
Uzanır
Uzanır büyür,
Uzanır büyür bir yokluğa
Her gece, tasalı,
Her gece, çirkin.

2

Upuzun gündüzlerden sonra yanar ülkelerin ışıkları
Işıldar yıldızları göğün.
İşte derim, seveceğim artık
Daha seveceğim
Çocuklraı, yaşlıları, kızları, anaları,
En uzak yerlere dek
Ev ev, gezegen gezegen,
Dolacağım, derim, bir soy sıcaklığıyla.
Ama yok
Yok kimse,
İnsanlar insanları yaşadığına almamış
Her gece, boş.

3

Kapar gider varlığım beni
Bir canavar götürür gövdemi benim,
Usumu
Dişlerinde sürükler.
Öyle kuytu yerlere ulaşırım ki
Gemilerimi düşünürüm : 1000,
Dağlarımı sayarım : 10.000
Kara aynalarda.
Ben
Ben ivte, yüce ben,
Ben
Ulu,
Ben
Güzel,
Ben
Biricik
Çağların başladığı bir eskiden
Öteye, gelecek sürelere, daha kurulmamış yeniye,
Varım
Var olurum
Her gece ben.

4

Nasıl bir düzlüğe ulaşır
Bilemem ki
Uçsuz bucaksız
Babasızlığı, kardeşsizliği, oğulsuzluğu,
İnsansızlığı
Kulların
Her gece, yuvarlak.
Ama belki de
Uçsuz bucaksız bir evrende, uçsuz bucaksız,
Bir mağara içindeyim
Her gece, yuvarlak.

5

Kendimi
Kendimi
Her gece bir canım olsa
Her gece öldürsem.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

olgunluk ve iş

«Aşmışlardır gençliği, bunlardır iş için en iyi olan;
Kavga edip sabanı evleklerde kırmazlar,
İşi oracıkta bırakmazlar hedefe ulaşmadan.»

HESİODOS (İşler ve Günler)

saadet timur

— M. Ö. VIII. yüzyıl için doğru sayılan bir söz, M. S. XX. yüzyıl için hemen hemen yanlış görünüyor kişiye.

— Bir bakıma.. Gençler kavga ederler deli kanları gereği; sabanı evleklerde kırıp işi oracıkta bırakırlar, başka işleri deneyebilecekleri için. «Hedef»e gelince, öyle çok «hedef»leri vardır ki birçoğunu rahatça bırakabilirler.

— Öyleyse Hesiodos'un sözü bu gün için de doğru yarın için de doğru olacak.

— Evet, Hesiodos'un sözü doğru ama bir bakıma sadece gençlere ait olan kısmiyle. Hesiodos, «Gençliği aşmış olanlar» sözüyle olgunluğa ermişleri anlatmak istiyorsa -ki öyle olmalı- olgunluk anlayışımız üzerinde tartışmamız gerekecek. Çünkü günümüzde gençliği aşmış her kişi kendini olgunluğa varmış sayıyor. Okumuş, öğrenmiş ve görmüş olduğunu yeter buluyor. Ve bir yerde kalıp, oradan birçok işi ve yeni yetişenleri yönetmeye koyuluyor.

— Bu doğru. Bizde okumayı da öğrenmeyi de öğrenimiyle birlikte bitirmiş, yeter saymış binlerle, yüzbinlerle kişi gösterilebilir.

— Nasıl?

— Sadece hazırlık olsun diye okuyup öğrenmiş; bu işi not almak, sınıf geçmek amacıyle yapmış, okul dönemi sona erince kitapları kapamış olan kimseleri düşündüm de.

— Oysa bilinçli okuma, okuldan sonra, kendi kendine olanıdır. Kişiyi bilinçli bir öğrenmiye, bu yolla da kendini bilmeye götürür bu çalışma.

— Tersine, diyelim nice hekimimiz, birer sağlık memuru gibi kitap ciltlerine, yayınlara sırt çevirmişlerdir. Nice öğretmenimiz, kendi konularının dışındaki tüm kitaplara hemen hemen «boykot» ilân etmişlerdir; derken konuları da her gün biraz daha kısırlaşmış, öğreticiliği değerini

P A L Y A Ç O

**Rüzgâr güllerinin yaprakları birer birer
soyunmuş güneşten çırıl çıplak
orada yatıyor, kaldırımla üzerinde.
Kadınların güzel saçlarına değmemiş
umutsuz, kimse farkında değil.**

**Mağaza kapılarında, camlarda, yüksek kaldırımda
çıkmış geçmişlerinden, eski bir albümden kopmuşlar,
çirkin çocuklar, yaşlı kadınlar, adamlar
hepsi de memnun yaşamaktan
sallanır uykusunda kırmızılar, beyazlar.**

**Aydınlık gözlerinin mavisinden süzülmüş
denizin yanıp sönen çağrışında,
palyaço. Hem gülen hem ağlayan bir şarkı.
Kayalar bilmez elektrik direkleri bilmez,
orada, camlarda. Yüksek kaldırımda.**

**Evlere, demirlere karşı, yüreklere karşı,
Kanıyor, bıçaklandı gün baş-ucundan,
görmüyor, anlamıyor, kurtarmıyorlar
gül palyaço gül, hem ağla. Aşık değil artık aşıklar,
dönüyor macuncu fırıldağı, artık hiç durmayacak.**

Orada, yüksek kaldırımda, dünyada..

Ali ASLAN

yitirmiştir.

— Bunlar doğru ama Hesiodos'un sözüyle ilintisi kaldı mı?

— Sanırım: Her, gençliği aşmış, hattâ yüksek öğrenimden geçerek olgunluk çağına varmış kişi olgunlaşmış değildir, demiştim. Nedenlerini göstermiye çalışıyorum işte.

— Öyle ama Hesiodos da zaten «İş için en iyi olanlar» sözüyle olgunlaşmamışları, kendini yetiştirmeyi bırakanları, okuldan aldıklariyle yetinenleri ileri sürmüyor ki.

— Düşüncelerimizde ayrılık yok. Gençlerin, kendini yetiştirmemiş, olgunlaşamamış kişilerin elinde daha kavgacı, daha saban kırıcı, daha hedefsiz olacağı.

— Doğrudur.

— Denemeye ve zamanın kişiye kazandırdıklarına karşı çıkmadığım meydanda, şunları da ekliyeceğim sözlerime:

Büyük görevlere, gençliği aşmış yani bunlar kendi gençliklerini aşmışlardır, onun çok üstüne çıkmış gerçek olgun kişileri bulup getiremiyorsak, aklı başında gençleri seçelim; işle birlikte kendilerini de yetiştirmelerine fırsat verelim; onlara sorumluluk tanıyalım. Yerinde sayan kişiler için verimli çağ yoktur, olgunçağ olmadığı gibi. Çünkü kişiye önce «kendini bil»i öğretmek, bir ömür boyu bunu öğretmek gerek. Öğretmek ve öğrenmek.

— Kendini bilmek öğretilebilse, öğrenilebilse!

— Ve bütün işler kendini bilenlere verilebilse.

— Sadece birkaçı,

— Gene de mutluluğa erişebilirdik.

Saadet TİMUR

söz hakkına saygı ile düşünceye saygı üzerine

memduh balaban

I.

Geçenlerde dolmuşla gidiyordum. Şoför, gidiş-geliş kurallarına uymıyacak çıkış yapan başka bir arabanın şoförüne kızdı da, sonra bizlere dönüp: «Yok beyim,» dedi, «bizim başımızdan sopa eksik olmıyacak; biz öyle alışmışız. Demokrasiymiş!.. Demokrasi bizim neyimize?» Her gün oralarda bir polis varken o srada yoktu işte. Bizim şoför, polisin orada o sırada bulunmamasiyle öteki şoförün kurala aykırı çıkışı arasında bir bağıntı kuruvermiş, demokrasi adına da bir sonuca varıvermişti. Bu çeşit konuşmalara ben sık sık, aşağı yukarı her gün tanık olduğuma göre, sanırım sizler de buna benzer sözleri işitmekte olmalısınız.

Şoförün bu çeşitten sözlerine, başka sözcükler kullanılsa da, yurt yönetimi söz konusu olduğunda yani daha yüksek bir konu düzleminde gene aşağı yukarı her gün hepimiz ya konuşmalarda ya da gazete sayfalarında raslamaktayız, değil mi? Ne diyorlar: «Bize Atatürk gibi bizi yönetecek bir adam gerek. Demokrasi yürümüyor çünkü. «Ya da: «Bu cahil halkla demokrasi olmaz. Bu halk daha kime oy vereceğini bilmiyor.» Ya da: «Her kafadan bir ses çıkıyor, tozu dumana katıyorlar. Bunun adı özgürlükmüş. Özgürlük kim, biz kim? Bize diktatörlük gerek, diktatörlük. Demokrasi değil.»

II.

Şimdi bu sözler birer düşünce saviyle (iddiasiyle) ileri sürülüyor. İlk bakışta hani haklı gibi de görünüyorlar bunları söyliyenler. Ama o ilk bakışla yetinsek önce «düşünceye saygı» göstermemiş oluruz.

Benim «düşünceye saygı» dan anladığım, bazılarının anlayışından biraz başka türlü. Bir düşüncenin, yanlış da olsa, özgürlük içinde ileri sürülebilme olanağına kavuşmasının gerekliliğine inanırım ama, bu, benim o düşünceye saygı duymamı gerektirmez.

Benim gibi düşünüp de örneğin Memet Fuat gibi «düşünceye saygı» gerek diyenler, sanırım «söz hakkına saygı» gerek demek istiyorlar. Ama yüzyllarca söz hakkının ne olduğunu bilmemiş olmaktan doğan bizim toplumsal anlayışımızda bir yazar «Söz hakkına saygı» derse pek öyle ilgi çekemez; ama «düşünceye saygı» derse daha parlak bir söz söylemiş olacağına inanır; bu inanışında da haklıdır; çünkü karşısındakileri de inandırır.

Sonra «söz hakkına saygı» deyimiyle «düşünceye saygı» deyimini bir tutmak, her sözün bir düşünce niteliğine varabildiğini kabul etmek

demek olur ki; bu da saçma olmak bakımından düşünceye saygısızlık'tır. Bırakın ki her düşünceye saygı duymak da öyle gerekli değildir. Ne demek istediğimi aşağıda açıklıyacağım.

III.

Biraz önce ne demiştim; ilk bakışla yetinsek önce düşünceye saygı göstermemiş oluruz dedim. Ne demek istiyorum bunu demekle? Bunun üzerinde duralım.

Ağızdan çıkan her sözün bir düşünce ürünü olduğunu söyliyebilir misiniz? Ben söylenilebileceğini sanmıyorum. Hemen her gün ya konuşmalarda ya da gazete sayfalarında rasladığımızı söylediğim o sözleri ele alalım, bakın onlar saygıya değer birer düşünce mi, yoksa düşünülmeden söylenilmiş rasgele sözler mi, birlikte karar verelim.

Ne diyorlardı: «Bize Atatürk gibi bir adam gerek.» Şimdi gerçeğe bakalım: Biz her sıkıştığımızda Atatürk gibi bir adamı bulabilir miyiz? O sözlere böyle bir soruyla karşılık versek; bize Atatürk gibi bir adam gerek diyenlerin nasıl düşünce dışı, gerçek dışı konuştukları ortaya çıkıverir. Ama Atatürk'ün devrimcilik, halkçlık, lâiklik, devletçilik gibi herkesçe bilinen ilkeleri; batıya, çağdaş uygarlığa ulaşmak gibi bir ülküsü var. Bu ilkelerin, bu ülkünün gerçekleşmelerine çalışmamız gerek diye bir düşünce ileri sürecekleri yerde, bu ülküleri kişilere bağlamak, düşünceden yoksunluğu gösterir ancak.

Birer örnek olarak yukarıda belirttiğim bu çeşitten sözlerin üzerinde birer birer durmak, yazıyı gereksiz bir uzatma olacak. Toparlıyalım: Demokrasiye bizde verilen biçimin sorumluluğunu cahil denilen halka yüklemek, özgürlüğü yararsız gibi göstermek, bize demokrasinin değil, diktatörlüğün gerekli olduğunu söylemek birer düşünce ürünü olan, düşünce niteliğine varmış sözler olamazlar; bu bakımdan da saygıya değer sayılamazlar. Bütün o sözlerin birer düşünce niteliğine varmış olduklarını kabul etmemiz için, önce başlıca demokrasi koşullarının hem siyasal yönden, hem ekonomi yönünden ülkemizde yerleşmiş olduğunu kabul etmek gerekir ki, bu da bugünkü durumda gerçeğe aykırı olur. Altı yüzyıllık köhnemiş toplumsal kurumların, şeriat anlayışının gerektiği ölçülerde giderilememiş bulunduğu bir ortamda suçu demokrasiye, halka yüklemek bir düşünce ürünü mü sayılmalıdır? Bu çeşit saçma sözlere saygı mı duymalıyız?

IV.

Biz her alanda birtakım gerçeklere varmak zorundayız. gerçeklere nasıl varacağız? Çeşitli, birbirine karşıt düşüncelerin tartışılması ve düşüncelerin açılarak, deneylerden geçirilerek hangilerinin sağlam olduklarının anlaşılması yoluyle ancak gerçeklere varılabileceğine göre, bu düşüncelerin en geniş bir özgürlük ortamı içinde ileri sürülebilmesine olanak bırakmanın gerekli olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Söz hakkına saygı duymak da bu bakımdan gereklidir. Çünkü birtakım sözlerin ilk bakışta saçma gibi gelseler de, deneylerden, tartışmalardan sonra birer düşünce niteliğinde olduklarını anlıyabiliriz. Ancak bundan sonradır ki düşünceye saygı sorunu ortaya çıkar. Başka deyişle, önce söz hakkına saygı göstermeliyiz ki, sonradan bu sözlerin hangisinin ya da hangilerinin saygı konusu olabilecek düşünce niteliğine varabileceğini ya da varabileceklerini anlıyalım. Bütün bunlar da ancak özgürlük içinde, özgürlüğün siyasal biçimi olan demokrasi yönetiminde olanak durumu-

na geçebilirler. Oysa diktatörlükte yalnız birtakım düşünceler egemendirler ki, bunların karşıtlarını ileri sürmek yasak olduğu gibi, siyasal güce daaynarak egemen olan bu düşüncelerin gerçekten saygıya değer birer düşünce mi, yoksa gerçeklere uymak bakımından düşünce niteliğine varamamış gelişigüzel söz yığınları mı olup olmadığini denetlemek artık elde olamaz. Bu bakımdan son çözümlemede söz hakkına saygı ve düşünceye saygı konuları da artık konu dışında kalırlar.

V.

Günümüzde söylenilenlere dayanarak belirttiğim şu örneklerden varabileceğimiz sonuç kendiliğinden beliriyor: Söz hakkına saygı duymak gerekli olmakla birlikte, her düşünceye saygı duymamızın gerekli olmadığı; önce «Söz hakkına saygı» deyimiyle «düşünceye saygı» deyimi arasında bir ayrim yapmakla anlaşılabilir.

İşte küçük bir soru daha: Düşünceye saygı diyen bir Memet Fuat, gericilerin düşüncelerine saygı duyar mı?

Ama Mehmet Fuat ben o «düşünceye saygı» deyimini daha çok, ya da yalnızca sanat konuları için kullandım, diyebilir. Bana kalırsa salt düşün (fikir) ve sanat konularında da durum pek değişik değildir. Bir düşüncenin karşısında yer alan, her karşıt düşüncede sözcüğün özel anlamında bir «saygısızlık» vardır. Düşüncenin, sanatın gelişmelerinin de o çeşit saygısızlıklarla ancak olanak durumuna geçebildiklerini düşün ve sanat tarihleri bize göstermiyor mu? Ama yukarıda da belirttiğim gibi bizde söz hakkına saygı ile düşünceye saygı deyimleri arasında bir ayrım yapılmıyor.

Zaten toplumsal konularda durum daha da belirlidir. Örneğin, Atatürkçü bir anlayışa dayandırılmış Anayasamız bakımından, karşi davranışların, söz hakkına bile saygı göstermemiz söz konusu olamaz, değil mi?

Düşün, sanat konularında olsun; toplumsal konularda olsun; yazarlarımızın, düşünürlerimizin şu «düşünceye saygı» deyimi üzerinde yeniden durmaları yararsız olmıyacaktır, sanırım. Böylece, söz hakkına saygi deyimiyle düşünceye saygı deyimi arasında gerekli ayrımı yapınca, toplumumuzda öteden beri gerek söz hakkına, gerek düşünceye gösterilmiş olan saygısızlıkların niteliklerini daha belirli olarak ortaya çıkarmış oluruz belki.

Hein Von Kleist

yalnız tek ve umarsız

mehmet seyda

Deniyor ki; eskisi gibi değil, gerçek değeri olan sanatçı yaşadığı günlerde anlaşılır artık. Yeryüzünün bir açıdan küçülüşü, haberleşmenin sınır mınır tanımayışı, çeşitli araçların, baskı makinalarının gelişimi sağlamıştır bize bu olanağı. Yurdunda beğenilip tutulmıyan sanatçı bile, gider başka ülkelerin sevgilisi olur.

İyi; utancı sonradan taşınacak, hepimizin olacak böylesi bir değerbilirlik için nice sevinsek az demektir bu. Anlaşılmazlık bahtsızlığına hem sonuna dek katlanmış, hem ona sonuna dek direnip dikilmiş birisine örnek aradığım zaman, aslında bulunmıyan bir kader ortaklığımız varmışcasına, usuma hemen O'nun adı gelir; (Ben bir sanatçıyım) diyen herkes adına bunun çilesini çekmiş, karşılığını sektirmeden ödemiş biri. Kitapları resmi yanımda, trene bindi. benimle bilmem nerelere gitti. Ara sıra açtım o daha önceden okuduğum kitapları, gördüğüm o resmi, dalgın dalgın baktım onlara. Hüzünden başka ne doğuyor bu zamanda insanın içine? Gittikleri gibi, bavul içinde, gene döndüler eski yerlerine. Öbür kitapların üzerine bırakıldılar. (Yapılacak şeyi olmak, söylenecek sözü olmak; dursun, dursun şimdi..) Oysa hiçbir yazar için bu kerte hazırlığım olmamıştı, ondan söz açmak için bu kerte istekli çıkmamıştım diyebilirim. Yoktu, dağıtmışım; gitmiş şuradan buradan edinmistim kitaplarını. Ne diyorum, öcünü almacasına, durmadan hazırlık bu benimkisi. Üstelik de söz verdim: ayın şu günü hazır.

Araba kapıya yanaşınca birtakım terslikler olmağa başladı kendiliğinden. İlkin sabah sabah hemen oturup yazma niyetlisiyken, yoktan yere bizim arkadaşla çekiştim biraz. Bu bir sözde nedendi, öyle sayıyorum şimdi. Bir başlayınca bırakılamazmışcasına William Faulkner'in (Sanctuary) çevirisini okumağa oturdum. Popeye, alıp getirdiği kerhanede Temple'in üstüne yeniden yıkıldığı, kızın zedelenmiş apışarasına çullandığı bir sırada, bu ikinci sözde nedenim de tükendi. Sedirde tırnak bileyen kedi yavrularını bastonla kovup attım dısarı. Rahatım ve yalnızım. Değilmişim; çekili tül perdelere bakınmağa başladım. Sağımdakinin ucu hafiften aralık. Hangi eli kırılası unuttu bunu böyle? — Uzun zamandır kimse girmemişti odaya. — Ya, o fasulye sırığı. kuru ve şirret karı geçerse camın önünden, her zaman olduğu gibi yan gözle bakarsa içeriye ve sırıtırsa bana; ne olacak?

Olacağı şu elbet; ağız tadıyla, kendimi vererek yazamıyacağım ben bu yazıyı. Kolum kanadım kırık, dayak yemiş gibiyim, hiçbir hazırlığım da kalmadı. Durmadan kaçıyorum, tuhaf şey, kaçarken yitirdiğim belki doğru değil, ancak, plânladığım, düzene koyduğum bir yazıya nereden ve nasıl başlanacağının şaşkınlığı var bende. Biliyorum; ne de olsa, bu son kerte özel iç karga-

şalığının hiç kimseyi ilgilendirmemesi gerekir; dahası, hiçbir inceleme yazısı, böyle kötü bir başlangıçtan sonra, okuyucularından gerekli ilgiyi toplayamaz. Pek iç açıcı şeyler anlatmak heveslisi değilim zaten. Sıkıntının bir nedeni bundansa; bir nedeni, en çarpıcı tümceleri yerli yerine koyamama güçsüzlüğünden geliyor. Üstelik, oyuncularımız soğuk havada stada çıkıp da ısınma denemeleri yapmadıkları için, o maçta nasıl yenildiğimizi gözlerimle görmüşlüğüm var. Böylece, aldırmazlığım başlıyor ve pek bir şey çıkmaz bunlardan diyorum. Konunun havasına hiç değilse kötü bir başlangıçtan sonra girebilmem için, «arabın biri»nin zemzem kuyusuna işediğini anmam bile, bir başlangıç olabilir diyorum. Büyük söz ama; istenirse, her sey, her şeyin başlangıcı olabilir. Öyle ya! Anlaşılmak, adını sanını herkese duyurmak, tarihe geçmekti arabın ereği. Gene de anılmadı istediğince, başaramadı, «arabın biri» olarak, adsız kaldı adı.

Kolay mı ölümsüzlüğe erişmek? Büyük işler çekip çevirerek, başarıdan başarıya koşarak yüzyılların gerisinde eskimeden, aşınmadan kalmak? Güçlüğünü o çok akıllı, ozan ruhlu Grekler, dinsel masallarına geçirip her ulustan önce kavramış gibi geliyor. Biri bataklık, biri ortalığı sise boğan, biri kapkara taşlar arasından böğüre böğüre dökülen, biri leş gibi kokan dört ırmaktan, kara bir sala binip karşıya geçmek için önce Charon'u görecek, avcuna para sıkıştıracaksın. Irmakları geçince, baştanbaşa giriş otuyla kaplı dümdüz bir ovada, umarsız kalmış ölümlüyü, Hades'in başkanlık ettiği üç yargıçlı bir mahkeme beklemektedir. Son kerte doğru bir terazide ruhu tartılacak. Sonra Cehennem Tanrısı, verilen yargıyı «yüzüne karşı» okuyacak. İyi şeyler yapmışsan buyur cennete, Elysii Campi'nin yolu açık sana. Yok, kötü şeyler yapmışsan; diplerinden sonsuz bir uluma halinde acı iniltiler duyulan Tartarus'un korkunç ve karanlık yar'ından tenger menger yuvarlanacaksın.

Tanrıların özel sekreteriyken onların gizlerini ele veren Sisyphus bu sonuncusunda ha babam taş iter. Tanrıları bırakıp, daha önemlisini; insanları insanlara tanıtıp açıklamayı göze almış ünlü, ünsüz sanatçılar acaba nerede?

Biri var, yeryüzünde yaşarken olduğu gibi, Hades'in karanlık ülkesine indiği zaman da, işi işti sanısını veriyor. Hiç değilse becerikli.. Sala adımını atar atmaz, kokusu sinmiş, çalkantısı durmuş olmalı dört ırmağın.

Tanrının başı dinç bir gününde yaratılmışa benzer ve evren soluktan kesilmiştir sanki. Pek tez varmış sayılmaz gene de; uzun sürdü yolculuğu, 83 yıl sürdü. Karşıya doğru bakmıyor muyduk? görünen köy kılavuz istemez; akan sularca sağa sola savrulmadan, her kürek çekişte biraz daha ileri kayarak, vardı ulaştı o kıyıya. Adı Johann Wolfgang von Goethe idi bu mutlu yolcunun. Her yapıtı bir öncekini aşıyordu. Düşünüde, düz yazıda, şiirde, o yaşarken, yanında yöresinde ondan büyüğü, ünlüsü yoktu belki de.

Dostları ve yakınlarınca haydi haydi, düşmanlarınca bile kabul ediliyordu ki, o bir dâhidir. Yoksulluk neymiş, sıkıntı neymiş, hiç bilmedi ama; tedirginliğinden ötürü sık sık ev, ya da apartman katı değiştiren Beethoven yanıbaşında sopa yutmuşcasına dimdik yürürken, parkta raslaştıkları Waimar kontu ile Kraliçeyi, ondan ayrılıp şapkasını çıkartarak saygı ile selâmlamasını, Napoleon'un ayağına gitmesini, saray kurallarına boyun eğmesini, ilerlemiş yaşına alıdrmadan genç kızlar sevmesini bildi. Toplumdan uzak durup sadece kendini yetiştirdi. Ya da, sadece kendini yetiştiren sanat-

çıya en parlak örnek oldu.

Modanın etkisindeydi bir ara; yirmibeşinde yoktu, akşamdan akşama, sivri bir kamanın ucunu göğsünde gezdirerek kendini öldürme deneyleri yapıyor, çeliği ete bir milim batırdığı da oluyordu. Lessing'in gençlik arkadası Jerusalem'in kendine kıydığı haberini duyunca, kafasında canlanan karanlık gölgeyi; genç Werther'i attı suya, onu öldürdü. Peşinden cup cup cup.. Werther'i okuyarak giden gidene. Duygu taşkınlığından ötürü romantik Werther'e yaptırdığı bu olumsuz jest, kitabını okuyan nice delikanlının başını yedikçe, sandalı biraz daha hızlanıyor, ölümsüzler katına daha çok yaklaştırıyordu Goethe'yi. Tekrarlıyorum; us'un sınama taşı, eğer, kişisel yaşamda başarı sağlamak ve hiç bozulmıyacak bir mutlulukla bir denge kurabilmekse, us'un en büyük örneği olabilir hepimize.

Yaşarken büyük, ölünce gene büyük. Yaşarken büyüyüp, ölünce hemen küçülen sanatçı örneğini, Abdülhak Hâmit'imizle, biz vermişizdir. Oysa her çağ, her toplum, kendi koşullarına göre, evrenle yıldızı barışık, irili ufaklı nice sanatçı yetiştirmiştir böyle. Kıyısından bucağından Yahya Kemal misali..

Kimi sanatçı da, bütün çekilecekleri yeryüzünde çektiğinden ve ölümünü tanrıların keyfine bırakmadığından ötürü, bilinir mi, aşağıdaki salı devirmiş, ruh tartıcılarını elinin tersiyle itelemiş, canının dilediği yerde dolaşmağa hak kazanmış olmalıdır.

Vursa yansısa ya, tersine; hiçbir karanlık, eğri çizgi yoktu yüzünde. Kara bir fon üzerine çıkmış portresine bakan arkadaşım aldanıp, «Kim bu kadın?» dedi üstelik. Kadın değildi o; yeryüzünü tutuşmuş yanan bir cehennem gibi gören, kendini kurtarmak için oradan oraya atan Heincrich von Kleist'ten başkası değildi. Doğru dürüst bir ressam resmini çizmeğe yanaşmamıştı ki.. Öbür yazarlar kendisinden hiç söz açmamışlardı. Kleist'in portresi üzerinde yalnız Clémens Brentano'nun bir çift sözü var: «32 yaşında, kısa boylu, yuvarlak bir baş, yaşam dolu ama küskün bakışlar, biraz tuhaf, bir çocuk gibi iyi, yoksul ve dayanıklı.»

Konuşmağa başlamadan önce, dudaklarında takılır kalırdı sözcükler. Ne iştir; yüzlerce insan kendisiyle görüşüyor da, içlerinden hiçbiri onun şair olduğunu kestiremiyor. Arkadaşlarıyla dostları kendisine her yıl rastlıyorlar, gelgelelim ne yazılarında, ne mektuplarında, Kleist'ten bir tek satırcıkla olsun, söz açmıyorlar.

Durum şu; 1777-1811 arasına sıkışıveren 34 yıllık yaşamında, hikâye diye, 12 yazısı kalmış. Kleist adını anmak, pek iyi bir şey gibi görünmüyor onlara.

Raslaşmayı terslik sayanlar, gizli bir kaygı ile tüyleri ürperenler var. Nasıl ürpermesin tüyleri? Açık, her şeyi açık. Biraz yakın bulduğuna erkekçe, «— Gel, ölelim!» diyor Kleist. Çocuksu çocuksu gülümsüyor. Peşinden açıklıyor: «— Benimle ilişki kurmak tehlikelidir.»

Kaba bir merakla çok sokulup yaklaşanlar ağızlarının payını alıyor, ateşinde yanıyorlar. Dikbaşlılığı ile uzlaşma bilmezliği yüzünden nişanlısı Wilhelmine von Zenge'nin gençliği yıkılıyor; çok sevdiği kız kardeşi Ulrique bütün parasnı harcamak zorunda kalıyor; en içten dostu Marie von Kleist'i silkip atıyor başından; Hentriette Vogel'i ölüme sürüklüyor. Kimine çok soğuk ve kapalı gelen bu ruh, kimine çok ateşli ve korkunç geliyor. Geniş açıdan bakamıyanlar için, karşıtlıklar içinde; hasta bir adam. Oysa, herkesten çok içtiği sıralarda, elâlem kör kütük olmuşken, o hiç de dengesini bozmuyor. Dostlarından Pfühl bir akşam Paris'te, Kleist'i arayıp da evinde bulamayınca, onu bulmak amacıyla ne o yana ne bu

yana, dosdoğru morga koşuyor. Sanatçıyı kayırma meraklısı Marie von Kleist de onun gibi; bir hafta dolup da şairden haber alamayınca, bir felâketi önliyebilmek için, hadi bakalım, peşinden oğlunu koşturuyor.

Sanat tartışmalarına, konuşmalara karşı ilgisizdi. Eğlenmesini bilmediğinden mi, yoksa bu çeşit avuntuları hor gördüğünden mi? hiç ovun oynamazdı. Başından, soylu kişilere yaraşır hiçbir sevi serüveni geçmemişti. Durgun ve kendini biliyor. Öyle; sarhoşken bile kendini yitirecek bir gevşekliğe kaçılmıyor, ilâçlara başvurmuyor. Disipline, kendi kendini denetlemeğe son kerte düşkün. Ne oluyorsa o yüzden oluyordu zati. Düş kurma-görme yetkisi ateşli, hesaplı bir Almana göre bir Rus gibi ölçüsüz ve aşırı, bir Prusyalı asker giysisinin içinde, kayışlarla bağlanmışcasına dimdik ve kaskatı bir görünüş. Soğuk, katı, içine girilmez gibi duran dış sertliğinin altında vıcır vıcır kaynıyan bir engerek yuvası saklı. Ruhunun gölegsinde öldürücü bir yılanın gizlendiğini biliyor. Hiç kimseden bir şey beklemiyor, tek başına, herşeye ve herkese karşı alabildiğine dürüst, katkısız davranmak tutkusunda.

Goethe, onun bir hypokondriak olduğunu söylemişti. Oysa Kleist'a ne insanlardan kaçan bir nevrastenik denebilir, ne de hypokondriak demek doğru düşer. Yaşamı ortada; o, kendince bir ülküye varabilmek için insanlara yaklaştıkça, insanlar ondan kaçmış. Uyuşmazlığın kökü burada ve daha sonra, kendisiyle görüşecek olanların başlarına her an gelebilecek şeyi sezinliyerek onlardan uzak durmayı yeğliyor. Yavaş yava- kendi kabuğuna çekiliyor, zaten yalnız, TEK yaratılışını bir kez daha herkese örtüp kapatıyor. Son yıllarında, aşağı yukarı bütün günlerini, pinosuyla yatağında, yazı ve şiir yazarak geçirdi. Bunun nedenini de şöyle açıkladı; «— Yazıyorum, baska bir şey yapamıyorum çünkü!»

Goethe'nin sakin, barışçı havasına karşılık, yeyüzüne ve çağına karşı bir yabancı, bir düşman gibi yaşadı. Bir kira arabası onu, o kentten bu kente, o ülkeden bu ülkeye; Almanya, İsviçre, Fransa arasında kaçırıp duruyor. Sonra İtalya'ya atıyor. Daha sonra, bu tükenmez yolculuk, yeniden başlamak üzere, onu yurduna döndürüyordu. Yanında, kendisi için tatsız tuzsuz bir arkadaş çoğun; kız kardeşi Ulrique. Anlaştıkları, anlaşabilecekleri bir tek konu, bir tek nokta yok. Kleist, küsük ve dalgın, kendini arabanın sarsıntısına kaptırmış. Perdeyi aralayıp, geçtiği yollara olsun bakmıyor. Sadece kaçıyor; orası olmadı, burası!

(Şu tül perde sinir etti beni. Demin onu kalkıp düzelttiğimi sanıyordum. Nivetlenmiş, ama demek yapmamısım. Şimdi, bıçağın kestiği koskoca bir yırtık gibi duruyor. İşin kötüsü; aralktan bakan ana kedinin başıyla incir ağacının bir iki dalını ve geride, komşunun otomobil garajının sıvasız duvarından başka bir şeyi gösterdiği de yok. Kalkıp kapatsam, her şey yoluna girecek, ama bende o güç yok şimdi, korkunç üşengecim.) Bütün kurallar, insanı bir kalıp içine almak, onu bu kalıbın içinde rahata erdirmek için konulmustur. Buyruklara yüreği ile de boyun eğebildiği zaman, insan, şüphesiz çok rahattır; çünkü insanlığından çıkar. İç yükümüne (vicdanına) karşı sorumluluk duygusu, 1801'de oturup Kant'ı okuyunca başlamıştı. Bir yerde askerliğe düşkün, bunca disiplin yanlısı iken, daha önce askerlikle bağdaşamamış, istifayı basıp ordudan ayrılmıştı. (Yaş 24).

Çalkantılar, Fransız çağdaş ekininden aldığı özgürlük tutkusu, romantik duygular sığamazdı elbet o givsinin içine. Neyi tutmak istese, nereye uzansa elinde kalacağa benziyordu. Birçok sanatçının, yazarın değeri sağlıklarında anlaşılamamıştır. Kleist'inki hiç anlaşılamadı. Hiç bir yapıtı ilgi toplamadı, hiçbir oyu-

nu sahneye konmadı. Yazılarını bastırıp da ne olacaktı? giderek ondan da caydı.

Bu hikâvelerinden çok oyunlarında, Kleist, ateşli yaratılışının buyruğuna uyar ve sonuna dek boşalır. Her birinde ün san ve şeref duygusuyla birlikte, düşük tutkular ve ölüm kaynaşır. Ama o bunları basmakalıp biçimde, tek kişide yalın olarak sivriltmez; düşman üzerine gözünü kırpmadan yürüyen yiğit, sırasında, can korkusuyla tir tir titrer. Tek, dümdüz inen kaba çizgiler yerine, Kleist, gerçeğe yaklaşık şekilde, o çizgiyi silen, ya da iyice belirmesine yarıyan birkaç çizgi daha çeker. Kişileri kemiren duygular her neyse, onlar, karşıtı ile bir arada verilir. Çatışma bir kez kişinin kendi yapısındadır, sonra buna, konu içindeki gerilim katılır.

Yeğeni Natalie von Oranien'e tutulan gözünü budaktan esirgemez yiğit Prens von Hofbourg; Friedrich von Brandenburg'un buyruğunu dinlemeyip zamansız olarak düşman üzerine saldırmıs, utkuyu (zaferi) sağlamıştır ama, disiplin dışı davranışından ötürü ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bir savaş, genel bir plân altında yürür. Toplanmış güçlere göre, her birliğin saldırı ve savunma zamanı hesaplanmıştır. Buna aykırı davranış bir utkuyla sonuclansa bile, ancak raslantıdır, tersi de olabilirdi. Prens von Hombourg saraya koşmaktan, kendisini bağıslatmaları için Kurfürstin ile sevgilisi Natalie'ye yalvar yakar olmaktan çekinmez.

Kız da gider amcasına, «— Tarihin senden beklediği şey, galip geldiği için onu önce çelenklerle süslemek, sonra da başını kopartmak değildir» der.

Kleist, bu oyununda, gerilimi ilkin düş-sevi-görev üçlüsü arasındaki çekilişlerle kurmuştu. Sonradan, buna bir de utkunun kazanılışındaki rasgelelikle boyun eğme arasındaki çelişki katılır:

Kurfürst — .. Zannediyor musun ki, talin itaatsızlığı her zaman, geçenlerde olduğu gibi, bir zafer çelengi ile mükâfatlandırır? Ben, kumar masasından, tesadüfün çocuğu olarak kucağıma düşen bir zaferi istemem.

Ordunun gözbebeği Prens von Hombourg'un bağışlanmasını istiyen Feldmareşal ile Albay Kottwitz, «efendileri»ne bu konuda sırasıyla şunları sövlerler:

Feldmareşal — Efendimiz, yalvarırım sana, eğer niyetin onu eninde sonunda gene affetmekse, bunu böyle vahim neticeler doğurabilecek bir teşebbüs olmadan yap. Bilirsin ki, her ordu, kendi kahramanını sever!

Albay Kottwitz — ... Sana aşkla bağlanmış olan orduyu, altın kemerinde cansız yatan kılıç gibi bir âlet mi yapmak istiyorsun?

Oyun, ülkesinin çıkarını her şeyin üstünde gören Kurfürst'ün, Prens von Hombourg'u bağışlamasıyla, top sesleri ve subayların İsveç ordusu ile yapılacak ikinci savaşın sevincini taşıyan çığlıklarıyla sonuçlanır. Kleist burada, kahramanlarına hem sonsuz bir yürek pekliğini, hem sınırsız bir korkuyu, hem yüceliği hem küçüklüğü verip, gerçek insanın iç ve dış çatışmalarını belirtmeye doğru yönelir. Hakçası; bir insan olarak kendinde var olanları anlatır.

Nedir ki, Kleist'in tutulmaz coşkunluğuna bir kanıt olmak üzere, oyundaki konuşmalar yer yer şiirle doludur. Örneğin, Brandenburg Prensinin eşi Kurfürstin, aslında bir başkası vurulup ölmüşken, eşinin savaşta nasıl öldüğünü gören kara haberciyle şövle konuşur: «— Nasıl vurulduğunu bana etrafıyla anlat! Sözlerin, çarptığı yolcuya âlemi son bir defa daha kızıl ışıklarla aydınlatan yıldırımlar gibi olsun, ve sen anlatıp bitirdiğin zaman, isterse başımın üzerine kara geceler insin.»

Başarının tadını bir türlü ta-

damamış bu kırgın, bahtsız sanatçıdan Sabahattin Âli'nin çevirdiği «San Domingo'da bir nişanlanma» adlı hikâye, 1943'te, A. von Chamisso ve Erast Theodor Amadeus Hoffmann'ın birer hikâyesiyle birlikte Millî Eğitim Bakanlığı yayınları arasında çıkmıştı.

Sanatçı, herhalde Sabahattin Âli'nin kaleminden olacak, değerine yaraşır sözlerle tanıtılır. 16 yaşında asker olan Kleist'in adı, ordunun sanatla ilgilenen çevrelerinde «canlı, kibar, müzik istidadı olan bir delikanlı» diye geçer. O, romatizm akımının Alman edebiyatında ağır ağır bastığı günlerde yaşamış ve yazmış olduğu halde, yapıtlarının niteliği, sanat görüşü ve anlayışı bakımından Goethe ile Echiller'in kılâsik yoluna yaklaşır. Orduya istemiye istemiye girmişti, 1799'da istifa eder, memleketinde yüksek öğrenimi ni tamamlar ve nişanlanır. Bu arada iş ararsa da, bulamaz. Sonucunda, «Paris'e giderek, bu her şeyi öğrenmek istiyen memlekete en yeni felsefeyi öğretmeyi» kararlaştırır. Tez canlılığı ile çoşkunluğundan, nişanlısı ile vedalaşmayı bile unutur. (Alman dramatik edebiyatının, Schiller'in yanında en güçlü mümessili olan zavallı şair)'e, «Heilbronn'lu Katerin», «Herrmann Savaşı», «Prens Friedrich von Homborg» gibi en güçlü oyunları bile başarı getirmez. Bir tekini sağlığında sahnede göremez.

Sabahattin Âli, «Ruhunun kararsızlığı ve ateşliliği kadar, devrinin karışıklığına kurban giden bu büyük muharrir, yukarıda söylediğimiz gibi, Almanya'nın en kuvvetli piyes muharrirlerinden biri olmakla beraber, en usta hikâyecileri arasında da yer almaktadır» der.

Kleist, bir kez, ilk sayfada merak öğesini kullanmağa koyulur. Üslûbu oldukça ağır, tümceleri uzun ve biraz ağdalı ise, bunun nedeni, âdetâ aşırılığa varan bir «fazla lâkırdıdan hiçbir şeyi feda etmeme» kaygısıdır. Kan gövdeyi götürür onun hikâyelerinde.

Daha sonra, 1952'de, Melâhat Togar, «Markiz Von O..», «Chili Zelzelesi», «Locarno'lu Dilenci Kadın», «Sokaktan Gelen», «Azize Cecile Yahut Müziğin Kudreti», «Düello» adlı 6 hikâyesini çevirdi. Kleist burada da, ölüm ve kanla birlikte, inanılması güç olan esrarlı konular seçer. Şaşılacak nokta; yazılanın, yazıldığı gibi kabul edilip edilmiyeceğinde okurun özgür bırakılması ve «İlle böyledir» diye mantığın zorlanmamasıdır. O, bir «hikâye» yazmıştır, bunun gerçekle ilişiği, gerçeğe aykırılığı -varsa eğer- hikâye bittikten sonra düşünülebilir.

Ama, Heinrich von Kleist'ın sanatı ve kişiliği üstündeki daha geniş yorumlarla bilgi, büyük biyoğrafi ustası Stefan Zweig'ten çok kötü bir Türkçe ile çevrilmiş «İFRİTLE MÜCADELE» adlı kitapta bulunur:

(... Stendhal de sade, süssüz ve içine duygu karıştırılmıyan bir düz yazıyı seçmiş ve amaç edinmişti. Onun için, Medenî Kanun'dan her gün bir yaprak okurdu. Tıpkı onun gibi Kleist da, hikâye üslûbunu örnek edindi. Ama Stendhal bu yola yalnız bir teknikle varırken, taşkın ruhlu Kleist, tutkusuzluk tutkusuna uğradı.

... Dramcı Kleist cam atarak kendi konusuna sarılıyor ve kendisini kavuran büyük ateşi ona sıçratıyor. Hikâyeci Kleist, hikyesine karşı olan ilgisini saklamağa kendisini zorlamaktadır... Dramda öne geçiyor, hikâyede ise kendini siliyor.)

VE SUSUŞ :

«Benliğimdeki karışıklık, aynen, ipliğin çıkrığa dolanmasına benzer» —Bir gençlik mektubundan—

«Cenabı Hak, bana, dünyada en kudsal ve ulvî bildiğim gururumu okşıyan şan ve şöhreti bahşetmiyor.» — Bir mektubundan —

«Kurumuş bir meşe ağacı fırtınaya göğüs gerebilir. Öyleyse, yap-

korku düşleri

gün yaşam üstüne gelir acı bir boyundurukla gelir
ne doğar biz ölürsek ya kim hangi ağaca bir dal ekler
tutar yok yere bir de yaşamanın böylesine özeniriz avuntulu
ne var ki işte ektiklerimizi çocuklarımız yiyecekler

gün deniz üstüne gelir o saklı dilekleriyle gelir
ışıtır evreni acımızla büyütür ellerimizi tomur-tomur
ve siz o düş böcekleri tutmayın yakamızı biz yoksuluz yokuz
ne var ki işte son ekmeklerimiz daha çiğ daha hamur

gün doğa üstüne gelir en korkulu düşleriyle gelir
oturur yüreklerimize ve ölesiye başuçlarımızda bekler
o çılgın mutluluk türküleri böler uykumuzu samanyolu uyanır
ne var ki işte ışıklar birgün hep birden sönecekler

gün insan üstüne gelir o yağmur dökülüşüyle gelir
dost alır dost verir sonra düşman olur alıp verdiğine
kimsesiz bir karanlık boğar bizi tutar öldürür korku üstüne
ne var ki işte kişi zaten yanmakta bu ömrü sürdüğüne

Ş. Avni ÖLEZ

●

rıklı bir meşenin yere serilmesine sebep olan nedir? Muhteşem tacı...» — Penthésilée adlı oyunundan. —

Herhalde Goethe gibi yaşama tepeden bakan ve onu başarıyla sürüp götüren güçlükler yanında, kimi zaman, ölümü dizgin altına alan birisinin varlığı, gelecek yüzyıllar için destan yaratması da gereklidir. Yaşamasından daha iyi olarak ölmesini bilmişti. Bu son günlerde artık ruhu, bütün tutkulara karşı zırhlanmıştı. Kâğıtlarına son defa bakıyor; bitmiş bir roman, iki dram, bir kaç hikâye. Ölümünden sonraki şeref kendisine değersiz, bayağı gözükmektedir. Le Prince de Hombourg'un el yazısını da hiç acımadan atar ateşe.

Arkadaşı Rühle'ye ölüm yoldaşlığını övmüş, o bu ise yanaşmamıştı. Gele gele, kanserli, evli Henriette Vogel geldi bu çağrıya. Geceyi bir otel odasında, eşe dosta, tatlı sıcak mektuplar döşenerek tükettiler. İçi içine sığmıyordu, neşeli bir sonuçtu ölüm Kleist için.

Seni anlamış ve yürekten sevmiş bir tek dost yok. «Yazmaktan başka elimden bir şey gelmiyor» demiş, ama bunu da kimseye kabul ettirmemişsin. Kime inanmamış; ne sana, ne de sanatına. Bütün kapılar kapalı, bütün duvarlar sağır. Delip ötelere geçmekten başka yapılacak ne kaldı?

Sabahleyin çok sevişen bir nişanlı çift gibi, Potsdam'ın oralarındaki Wannsee'ye güle oynaşa gidildi. Acık havada şakalaşarak sabah kahveleri içildi. Duyuyordu kahvehanenin sahibi şakalaştıklarını ve gülüştüklerini.

İlk silâh sesi; Henriette Vogel'in tam yüreğine. İkinci silâh sesi; kurşun, Kleist'in tam ağzı içine: el hiç titremeden.

Askerî yargıca, daha öncesinden, özene bezene yazılmıştı bu haber: «POTSDAM YOLU ÜZERİNE ÖLÜ OLARAK UZANDIK.»

İnanılmamış, kaçıkça, acı bir şaka sanılmıştı. Gittiler, gördüler ki; Potsdam volu üerinde iki ölü; biri bir kadın, öbürü Hennrich von Kleist..

DEMİRTAŞ CEYHUN'UN YAZISI

yeni edebiyatımızda cinsel sorunlar

Batıda, Freud'le gereken önemi kazanan cinsel sorunlar, zorunlu olarak batılı sanatçılarıda etkilemişti. Fakat bizde, bu etki öyle pek eskilere gitmez. Sanat yapıtlarının ölmez iki konusundan biri olan aşk (ötekisi ölümdür), sanat geçmişimiz boyunca, gereğince ödevini yapmışsada, hiç bir zaman, düşte kalan daima da düşte kalmak isteyen bir sevgi olmaktan ileri gidememiştir, yani bir cinsel sorun kimliği kazanamamıştır. Şiirimize baksak, divan edebiyatından, cumhuriyet sonrası edebiyata kadar ozanlarımız hep, bu konuyu aynı şekilde temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp önümüze sürmüşlerdir. Düz yazının geçmişinde de bu böyle. Şimdi bilimsel bir inceleme yapmıyorum, fakat düşünüyorum taşınıyorum, belleğimde, cinsel sorunları kendine konu edinmiş, yahut aşkı cinsel sorun açısından incelemiş, bir tek te olsa örnek bulamıyorum. Bazan cinsel olaylara rastlayabiliyoruz. Örneğin Hüseyin Rahmi'de olay olarak vardır.

Bu sorun belirli olarak, ikinci dünya savaşından sonraki edebiyatımızda ancak kendini gösteriyor. Hikâyelerde, şiirlerde üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Nedenlerini araştırmak değil benim burda yapmak istediğim, fakat genede ilk fırsatta aklıma, kaçmalar, bilinç altı sıçramaları, Freudcülüğü tanımak, yeni olmak isteği, gibi bir sürü nedenler geliyor. Cinsel sorunların bugünkü edebiyatımızdaki yeri üzerinde konuşmak istiyorum daha çok. Sait Faik, Nezine Meriç, Özcan Ergüder'le hikâyeye giren bu konu, bugünkü genç edebiyatçılarda aşırı bir durum aldı.

Cinsel sorunlar, yurdumuzda ikinci dünya savaşından sonra ortaya çıkmış değildir. Daha öncede bütün karanlığıyla, külçe gibi duruyordu. Toplumumuzu gerçekçi bir gözlemle anlatmağa çalışan edebiyatımızda, daha önceleri yer yer girmiştir, hattâ Kemal Tahirde bunun örneklerini açık olarak görebiliriz. Ne var ki, bu cinsel sorunlar, hiç bir zaman çözümlenmek için bilimsel bir açıdan ele alınmamıştır. Sadece, yapıt içerisinde bir motif olmaktan ileri geçmez. Cumhuriyet öncesi Osmanlık anlayışı içinde süregelen bu sorun, Cumhuriyet sonrası da her hangi bir ileri anlayışlığa ulaşmamış, ufak tefek bir takım «ıslahat» ları (örneğin evlilik Kanununun değişmesi gibi) hemen hemen kendi hainde bırakılmıştır. Bu çözümlenmeyen sorunların, bilinçsizcesine de olsa, bir takım yapıtlarda kendini göstermesi gerekirken, o zamanki töre anlayışının bağnazlığı yüzünden, o türlü tutkuların, isteklerin, söylenilmesinin,

söz konusu edilmesinin ayıp sayılmasından, onların yapıtlara girmesine zorla engel olunmuştur. Bir Reşat Nuri'de, bir Yakup Kadri'de, bir Halide Edip'te bu cinsel sorunun bir konu olarak ele alındığına rasgelemeyiz. Tekrar ediyorum, cinsel olay bulabiliriz belki, o da önemli değil. Konumuzun dışında.

Bu gün, töre anlayışındaki o eski bağnazlık ortadan kalktı mı? Yeni bir anlayış mı var toplumumuzda? Sanmam. Büyük anlayış değişiklikleri, büyük devrimler getirir ancak. Oysa Atatürk devrimi, daha bütün topluma yayılmış bile değil. Öyleyse, bu cinsel sorunlar üzerine eğiliş, yapmacık bir zorlamadan ileri geliyor. Fakat şuna da inanıyorum ki, yapmacık bir zorlama da olsa, cinsel konular üzerine kafa yormak olumlu bir iştir. Üstelik zamanıda gelmiştir. Bizden önceki kuşakların bu işi önemseyip birinci plâna geçirmemeleri de küçümsenemiyecek bir eksikliktir.. Bu sorunun incelenmesine taraftarım. Ne var ki, bugün bu sorun önemli olduğu için değil de, bir içtenlik gösterisinin en kolay, en basit örneği olduğu ele alınıyor. Cinsel sıkıntıların yarı açık, yarı kapalı anlatılmasının üstelik bir de yenilik, bilinç altının anlatılması, yeni gerçeklere ışık tutmak, bir takım toplumsal sorunların kökleri sayılması var ki, -apayrı bir dert o- böylelikle yapıtlara, sözcüklere büyük anlamlar yüklenildiği kabulleniliyor. Benim yeniler için yanlış bir yol saydığım nokta bu işte. Bir içgüdü sonucu olan bu cinsel sorunların, çözümlenmemesinin, kişi hayatında bir takım aksaklıklar yaratacağını yadsımıyorum. Fakat, kişilerin, bütün kişisel sorunlarının köklerininde cinsel hayatlarında aranmasını hatalı buluyorum. Toplumumuzdaki kişi oğlunun bütün mutsuzlukları, bütün sıkıntıları cinsel yaşamasındaki aksaklıklar yüzünden değildir. İlkel kavimlerdeki türe anlayışının sadece cinsel olaylara, sorunlara bağlanması gibi, kişi oğlunun bütün yaşamasını da cinsel olaylara, sorunlara bağlamak isteyen düşünüleri de ilkel kabul etmek istiyorum. Yalnız şu farkla ki, ilkel kavimler, kabileden birisiyle evlenme gibi bir takım yasaklarla, tabularla felâketlerin, kötülüklerin önüne geçeceklerine inanırlarmış, bugün o eskiden kalma yasakların tabuların ortadan kaldırılmasıyla felâketlerin, kötülüklerin önüne geçileceğine inanılıyor. Kişioğlunun bütün sıkıntılarının, bütün erinçsizliklerinin, bunaltılarının, cinsel isteklerinin gerçekleşmemesi dolayısıyla bilinç altına atılması sonucu doğduğu kabulleniliyor. Beni gelecekten korkuya, telâşa düşüren, öteki sorunların çağdaşım kişiler tarafından unutulmasını görmem oldu. Nasıl ki, bizden öncekileri bu sorunun farkına varmadıklari için küçümsüyoruz, bizden sonrakilerde, bu sorun dışındaki sorunları önemsemediğimizden bizi küçümseyeceklerini, alaya alacaklarını düşünmekten telâşa kapılıyorum, gelecekten korkuyorum.

Cinsel sorunları birinci plâna geçirmenin altında, töre anlayışını, geleneklerini, geçmişe körü körüne bağlılığı yıkmak gibi istekler seziyo-

H A L A Y

günlerin yamacında - oydu ellerinde başak duygululuğu
bir toprak ezikliği güneş yeniği gözlerinde
durmuş dede'nin onsekiz kurşun yarası balkanlar'dan
kanamaklı yine

koca ilyas, osman bey, ötekisi susuzkınık'lı
yıldızlara öyküsü var deli ismail'in
muskalar düzeninden uzak ya da ince bıyıkları
bulanmış bakışları bir «meşeli» döneminde

ölü balık gözü ışıkları meydanın
göklü birşey dudaklarımızda
bu kavuşan eller bizim önce
bu utanık mutluluk - ortalık malı
eski cephelerden ya da toprak türkülerden
bizim bu davullu gece

Babür KUZUCUOĞLU

rum ki, işte o zaman, gerçekten onları yıkmasını beklediğim, toplumdan ileri olmağa çalışan, devrimci geçinen bu kişilerden sıdkım sıyrılıyor, bu türlü aldatıcı davranışlara müthiş sinirleniyorum. Gelenekleri yıkmakla, «ayıp» arasındaki farkı nasıl olurda görmezler, şaşıyorum. Gelenekcilik, bağnazlık, bir takım sorunların çözümlenmesine gerçekten köstek olabilir, anlıyorum, onlarla savaşmalıdır. Töre anlayışının, uygarlıkla birlikte değişmesi, ilerlemesi, hattâ ona ayak uydurması gereklidir. Fakat, utanılacak bir sözü söylemekte, yani «ayıp»ı yapmakta bir sakınca görmemek, hiç bir zaman bir töre anlayışını yıkmak, toplumdan ilerde olmak sayılamaz. Cinsel sorunlar üzerinde düşünürken, bilhassa bu «ayıp» la, devrimciliği karıştırmak çok kolay oluyor. Cinsel olayların açık saçık anlatılmasinin, cinsel sorunların doğurduğu aksaklıkları ortadan kaldırmağa gücü yetmez. Böyle gereksiz, olumsuz bir işse, o sorunları çözümlemek şöyle dursun, üstelik o sorunların bilincinden bizi iyice uzaklaştırır.

Bugünkü edebiyatımızda görülen cinsel sorunlardaki aşırılıktan kastım işte bu idi. O sorun anlayışımızda bir devrim yapalım derken, «ayıp» a düşmemiz.

Yirminci yüzyılda, uygarlığın ilerlemesi bilinçli bilinçsiz bütün toplumları etkiliyor. Bu etki altında kalan toplumumuzda, töre anlayışı -ki bu etki bilinçsizcesine oluyor- değişmemiş, zamanına ayak uyduramamıştır. Bir devrim yapılması gerektiğine inanıyorum. Töre anlayışında yapılması gereken devrimle birlikte, cinsel sorun anlayışında da bir değişikliğe, bir yeniliğe zorunlu olarak gereksinme duyulmaktadır. Fakat, «ayıp» la devrim arasındaki farkı ustan uzak tutmamız gerektiği gibi, bütün öteki sorunların tek sebebininde cinsel sorunlar olmadığını kabüllenmeliyiz.

demir-taş CEYHUN

Sanatta Bilim Kuramı Açısından

tiyatro yazarlığı üzerine düşünceler

BAHA GALİP TUNALIGİL

Hernedense Türk düşünürü ötedenberi «Tiyatro» konusu üzerinde düşünmeyi geri bırakmıştır. Düşünmeğe bir türlü kendini zorlamayanlarsa, zaman zaman tiyatroyu kendilerine konu etmişlerdir. Çoğu tiyatrocu olma izlemi içinde olan bu kişiler de, tiyatroyu gerektiği şekilde incelemekten çok, özel görüşlere dayanan direnişlerle açıklamağa kalkmışlardır.

Günümüzdeyse artık bir bilimsel inceleme konusu olan tiyatro, genç yazarlarımızı etrafında toplayabilen bir konu durumundadır. Gençler bu konuya emek vemeğe çalışmış kişileri takdirle anmalarına rağmen, gene de onların birşeyler yapmamış olduklarını görmemezlikten gelmemişlerdir.

Biz «Sanatta Bilim Kuramı» açısından tiyatonun bir dalı olan «Tiyatro Yazarlığı» üzerinde durmağa, bu nokta üzerinde düşünmeğe çalışacağız. Şahsımız tarafından ortaya sürülen «Sanatta Bilim Kuramı» nı bilenler onun özü olan «Bilimsel Düşünüş» ün, sanatçı kişide bulunması gereken bir nokta olduğunu hatırlayacaklardır. Bu bakımdan günümüz sanatçısı kişiliğini, davranışlarını, arayıcılığını, yapıcılığını ve eserini mutlak olarak bilime dayandırmak zorundadır. Bu zorunluktan uzak kaldığı oranca «istenilen sanatçı» olmaktan da uzak kalacaktır.

Bilindiği üzere memleketimizde tiyatro yazarlığı üzerinde D.TC. Fakültesinde «Tiyatro Yazarlığı» derslerinde durulmaktadır. Bunun dışında bu konuda incelemelerin yapılmaması insanı oldukça düşündü ren bir eksiğimizdir. Fakat maalesef adı geçen öğretim yerinde de insanı doyuran, bilimsel dayanakları olan bir inceleme sistemi yoktur. «Tiyatro yazarı, tiyatro eseri yazan kişidi» deyen saygıdeğer G. Redford işi derinleştirmemiş ve derleme çalışmasından ileriye gidememiştir. Biz bu noktalar ü zerinde çok durduk. Şiir yazan her kişiye şair denemiyeceği hikâye yazan her kişiye hikâyeci denemiyeceğini çok kere açıkladık. Bir iş yapmak için, o işin gerektirdiği bir takım değerleri kapsamanın gerektiğini, birtakım dayanakları olan unsurlara sahip olmak ve onları kullanabilmek zorunda olduğunu diretmekteyiz. Sanatta Bilim Kuramında ortaya attığımız birşey, sanatçı olacak kişinin eser yayınlamadan önce ulaşması gerektiği bir seviyenin, yapması gerektiği işlerin ve tamamlaması gerektiği bir araştırmanın olduğuydu. İşte günümüz Türk sanatını boğan şey, böyle safhalardan geçmemiş sanatçı kişilerle dolu oluşudur. Kendilerini sanatçı sanan ve bunun empozesini yapan bu kişiler, Türk sanatını kendilerinin temsil ettiği zannındadırlar. Oysa bizim nice eksiklerimiz, nice yapmadıklarımız ortadayken kendimizi sanatçı bilmemiz

bile fazladır.

Daha ileride «Tiyatro Yazarı'nın nasıl bir kişi olması gerektiğini, hangi değerleri ve unsurları kapsaması gerektiğini ve çalışmasının yollarını aydnlatmağa çalışacağız. O zaman görülecektir ki tiyatro yazarı, tiyatro eseri veren kişi olarak kolayca tanımlanamıyacaktır. Şunu da açıklamak isteriz ki, tiyatro eseri derken de anlaşılması gereken şey, tiyatro eserine benzeyen karalamalar değil, «İstenilen Tiyatro Eserleri» dir. Bu «istenilen» içinde nelerin toplandığı da sanatta bilim kuramında açıklanmıştır. İşte «İstenilen» tiyatro eserini yazacak yazarın nasıl bir kişi olması gerektiği üzerinde düşünmemiz gerekmektedir. Bilimsel olarak bir konu üzerinde düşünürken bazı metodların kullanıldığı hepimiz tarafından bilinmektedir. Açılımımız süresinde kullanılacak değişik metodların okuyucularımız tarafından bilineceğine inanıyoruz. Düşünme yolumuzun dayanaklarını şöylece açıklayabiliriz :

A) Var olanların ayrıştırılmalarıyle (analyse-
   1 — Şimdiye kadar tiyatro yazarlığı üzerinde yapılmış düşünmelerin incelenmesi.
      a — Makaleler halinde yazılmış olanlar,
      b — Konuşmalar şeklinde ileri sürülmüşler.
   2 — Tiyato yazarı bilinenlerin kişiliklerinin incelenmesi.
      a — Bu kişiliklerin dayanaklarının ve unsurlarının aydınlatılması.
      b — Bu kişiliklerin ortaya koyduğu farkların incelenip sonuçların saptanması.
   3 — Tiyatro otoritesi bilinen yazarların eserlerinin incelenmesi.
      a — Bu eserleri yaratan unsurların bulunması.
      b — Bu unsurlarla yazarı arasında biıtakım ilgilerin kurularak bazı sonuçların çıkarılması.

B) Olması gerekenlerin ayrıştırılmalarıyle olması gereken, olandan üstün olan, birtakım ögelerin yapılmasıyle ulaşılabilecek olandır. İnsanların ve toplumların istedikleri yada isteyecekleri durumdur. İşte bu duruma tiyatro yazarını götürecek yolun, unsurların ve çalışmaların neler olabileceğinin araştırılmasıdır. Tiyatro yazarı nasıl bir kişi olmalıdır ki, bize istenilen tiyatro eserini verebilsin.
   1 — Tiyatro yazarının üstün insanlığa yönelmesi.
      a — Bir yazma basıncı duyması,
      b — Bir düşünce silsilesine erişmesi,
      c — Bir görüş silsilesine erişmesi,
      d — Bir duygu silsilesine erişmesi,
      e — Bir tatbikat silsilesine erişmesi,
   2 — Tiyatro yazarının bilimsel düşünüşe erişmesi kendini ve eserini kurma yolunda ele aldığı dayanakları ve unsurları bilimsel bir düşünüş açısından ayrıştırıp birleştirebilmesidir.

C) Var olanların ve olması gerekenlerin birleştirilmeleriyle (Sént-

SAADET TİMUR'UN HİKÂYESİ

çocuklar biliyorlar

Onlara bölgenin kedileri bile kuşkulu bakıyor: Hepsinin yürüyüşlerinde geri geri bir kaçış: Köpeklerin de; tavukların bile; ille de çocukların. Büyüyünce, şu bozguna hazır davranışı oyundan sayabilecekler mi onlar da çocuklara bakarken. İki yabancıya sokulabilen de bir adım ileri bir adım geri yürüyor, öylesine tetikte, kaçıverecek hemen.

— Bula bula gelip mezarlık duvarlarına sığınmak!

— Ölülere yakın arsalara pek sahip çıkan olmuyor. Bizi de yıkacağız sanıyorlar, korku bu.

— Elimizde hiçbir araç yok görüyorlar.

— Kâğıtlar var. Yıkma buyruğu sanıyorlardır. Bir de sizin yeşil giymiş olmanız.

— Yeşil mi? Ne yani?

Öğrenci, incelemesever hanımın bilgisizliğine açıkça gülüyor: biraz altın dişli, biraz salyalı gülüş, bir süre gecekonduların alçak damlarında, «nohut oda, bakla sofa» larında dolaştı.

— Yeşilleri bilmiyor musunuz siz? Belediyeciler hani?

— Evet? Evet evet anladım; ceza yazarlar yani, İşportacıları çil yavrusu gibi dağıtırlar çarşılarda kaldırımlarda?

— Tamam...

İkisinin de gözleri önünde, Mahmutpaşa yokuşunun işportacıları, Bü-

---

hese)

İncelemeleri sonunda elde ettiklerini amaçlı olarak derleyip, bazı sonuçlar ve kaideler çıkarmasıdır. Çıkardığı bu sonuç ve kaidelerden de eserini kurma yolunda faydalanmasıdır.

Görüldüğü gibi böyle bir düşünme sistemi kolayca yapılacak bir iş değildir. İnsaf ederek konuşursak bu işleri yaparak «tiyatro yazarı» olduğunu direten yazarlarımızın olmadığı söylenebilir. İşte günümüzde Türk tiyatro yazarı yok derken bunu dikkate alıyoruz.

Tiyatro eseri olarak ortaya atılmış olanlar «istenilen tiyatro eserleri» değildir. Ancak doğuştan getirilmiş bazı kabiliyetlerin çabaları olduklarından doyurucu değillerdir, kalıcı değillerdir. Bir yazarlık kabiliyeti yeter olsaydı bugün Türk yazarları dünyaya hâkim olurlardı. O kadar büyük kabiliyetlerimiz varki, onlar işlenmeden bile yalnız kabiliyetleriyle bize âdeta «istenilen eserleri» vermiş yazarlar olarak görünebiliyorlar. Fakat artık bilim dünyasında yaşadığımızı ve bir iş yapmak için mutlak bilinmesi gerekenlerin, yapılması gerekenlerin olduğunu unutamayız. İşte bunun için gençler eser vermekten önce, kendilerini kurmaya girişmişlerdir. Biz de bunun için kıvançlıyız ve güven duyuyoruz.

Baha Galip TUNALIGİL

yükpostanenin ordakiler. Ve bir ekmek savaşı ki belediyeyle bu sergiciler arasında...

— İşportacılık gene de kazançlı bir iştir bakmayın.

— Öyle olmalı, yıldıramıyorlar belediyeciler.

— Öyledir, hem hangi işte yok ki kovalamaca?

«İyi bir işportacı olabilir. Denemiş de sanırım.»

— Yeşilliler olmasa insan kısa zamanda dükkân sahibi olup çıkar.

«Bu da yapmış işportacılık.»

— Bilsem yeşil giymezdim. Ne tedirgin yaşamaları var: yeşilliler gelecek, yeşilliler gidecek! Yıkıldı yıkılacak! Arsanın sahibi çıkıverecek bir yerlerden.

— Onlar da emir kulu!

— Kimler?

— Yeşilliler. Onlara kalsa ne diye yıksınlar. Hem bakmayın onlar da kendilerine bir tane kondurmak isterler aslında, bir ay dediğiniz ne ki, kiracılık kolay değil. «Hoş bununkisi eğlence, yerli turistlik, bunların halinden anlıyacağından değil. Evi de vardır, barkı da.» Bakın şu yandaki bir polisin kondusu.

— Şu iki katlı olan. O, işi sağlamlamış.

O yana doğru yürümüye koyuldular. Çevrede renk renk boyalı çitler, genç yemiş ağacı fidanları, çiçekler: gül, bezelye çiçeği, ilk kasımpatları, küpeliler saksılarda. Polisin iki katlı kondusunun çevresindeki bahçelerde, pencerelerde çiçekler şenlik saçıyor.

— Bunlar yerlerine yerleşmiş görünüyorlar. İçlerini kemiren bir korkuları kalmamış gibi.

Başı yemenili bir genç kız basma entarinin arkasını çekiştire düzelte çiçeklerin arasındaki yeni yıkanmış taşlık yoldan sesleniyor,

— Kimi istediniz?

Duvar diplerinden gene çocuklar bitiyor, bitişik evlerin amerikan perdeleri oynuyor. Tam da bu sırada «pat pat» bir yürüyüş, sıklaşmış, kesilesi olmuş bir soluk...

— Babam da geldi işte.

Kız bir adım geriliyerek başörtüsünü düzeltirken babası,

— Ne var ki beyim?

diye soluğunu tuttu. Bir yerlerden buraya koşturulmuş olan adam, bu çağırılara hiç de yabancı değil; kasketini çıkarmış terini siliyor, mendilini inceliyor ardından; mendilinin ne halde olduğunu bilmediğinden değil, aklınca vakit kazanıyor. İçinden :

«Tevekkeli bu herif ikinin biri boy göstermez buralarda? Kolladı kolladı sonunda birinin foyasını bulup çıkardı ortaya anlaşılan.» diyor öğrenci için.

— Buralardan geçiyoruz işte. Bu hanımın ilgisini çekiyor gecekondular da.

— Annamadım.

— Anlıyacak bi şey yok yavu.

Amerikan perdeler açılmış, her camın gerisinde bir baş.

— Beyim bunlar yılık senin anlıyacağın gelen gidenden. Çünkü neden, böyle çok olmuştur. Başımızdan geçti her seferinde gelenlerin ardından birkaç kondu yıkılıp gidince tabi. Şimdi onlara desen ki: biz desen yok mu, hayırlı iş için gelmişiz desen, anlamazlar ne dedin. Şimdi sor bak bu hanımı bu yerlerin malsahabı bilirler. İstediğin kadar değildir de.

— Keşke olsaydım, hepsini onlara bağışlardım.

— Allah hoşnudolsun.

Pencerelerdeki kadın başları «Bak görüyor musun ne insanevlâdı!» demesine sallandılar.

— Bir kahvemizi içeydiniz.

Öğrenciye kalsa içecek ama hanım hiç yanaşmadı.

— Şu karşılara gidelim, gidebilir miyiz?

— Gideriz.

Adamla «Tokalaştılar», hanım pencerelerdekilere elsalladı, gönüllerini etti.

«Aşkolsun, işte kurtulduk, kurtardı falanca» demesine birbirlerine kaşgöz eden kadınlar geçici mutluluklarını isli gazocaklarının, boş su teneklerinin başına dek götürdüler.

Kupkuru pis avlular. Bir karış tozlu geçitler, omuzlarında terazilenen kocaman kaplarla sudan dönen kadınlar kızlar, yalınayak başıkabak çocuklar. Yugoslavca, boşnakça, kürtçe arada bir de türkçe konuşmalar, ninniler.

Yokuşu çıktılar.

— Buradakiler tüm umutsuz, yaşantıya koyuvermişler kendilerini. Ne ağaç, ne çiçek, ne boyalı parmaklık.

— Buraları yeşillilere daha açık bir bölge. Onlar da ne yapsınlar. Kimisi aslında çok doğru kimselerdir. Yıkılacak, yıkılacak, yasa bu. Kimisi bakarsın göz yumar. Kimisi de elli liradan başlar...

— Ben şu gerideki genç kadınla konuşacağım. Elli liradan mı? Bunlarda para ne gezer?

— Kondu yapmağa kalkan, bunu göze almıştır. Cebinde bir binbeşyüz, iki üçbin olmadan zati girişemez işe.

— Ağlamış, daha yeni yıkılmış kondusu, yıkmışlar değil mi?

— Daha toz tütüyor baksanıza.

Hem de burnunu çekiyor öğrenci; genizlerine toz kaçıyor. Kondusu yıkılmış kadın güzelliğini örtmeye uğraşıyor. Gözleri meydanda, burnu meydanda, yanakları meydanda ama. Öylece yıkıntının kuytu bir köşesine sığınmış.. Orda burda bir iki bakır sahan, kalaysız kara kara, bakır bakır. Bir pompalı gazocağı, bacakları kopmuş karnının üstüne oturtulmuş. Sıvas kilimi eskisinden dörtte bir parça; hepsi bir ağızdan yakın bir süre önce burada olup bitenleri yana yakıla anlatmıya koyul-

muşlar.. Geride, işçilerin yapı yerlerinde altlarına yayıp, iş aramağa giderken sırtlarında taşıdıkları çeşitten bir şiltenin üzerinde masallardan bir çocuk uykularda.

— Yıktılar ha?

Bir baş sallaması kadından, bir yutkunma. Bu tüm cevaplardan anlamlı.

«Bir de güzel...» Burnunun ucunu biraz kaldırsa estetik ameliyat, hatta parmağıyle küçük bir itme, o zaman onunki de güzelleşecek. «Ama geç artık» Diyor içinden incelemeci hanım. «Şu geçmek» tasası da içime çöküyor, bu onu konudan da çevreden de ayırıyor bir süre; kendi iç dünyasındaki yıkıntılarda.

— Kocan nerede?

Genç öğrenci böyle sordu güzel kadına.

«Oralarda»ymış; kadının başıyle işmarladığı oralara bakıyorlar üçü de. Kadının gözüçlari iki yabancıda. «Altından ne çıkacak bu soruşların?»

Öbürlerinin baktıkları yerlerde dağınık, çocukların derme çatma oyuncaklarını andıran evcikler. Çocuklar oyundan bıkınca bu evcikler bu çabucak kuruluvermiş damlar da bozulup dağılacaklar.

— Bizden kuşkulandı, bu insanı incitiyor.

— Öyle. Demek damı kavuşturamamışlardı daha. Birisi de gammazlamıştır.

— Bir de bu ha?

— Kimisi buraları sahiplenir bayağı, kimseleri istemez olur.

Ayakyolu biçiminde bir damın ordan çiçek-bozuğu kara-sarı suratlı, dudaksız ağızlı bir kadın görünüverdi. Bilmiş, ölçülü ölçülü sokuldu. İki yabancıyı tarttı bir süre.

— Kimi aradınız?

Öğrenci,

— Hah, dedi ve, senin ev hangisi? diye de ekledi.

Kadın bir kötüledi. Bir çabuk yıkıntıdaki güzel kadına delici gözlerle bakıp döndü. Çiçek-bozuğu yerleri sararıp derinleşti, genişlediler, gitgide kararan yüzünde. Yaygınca burun kanatları körükleme bir solukla açılıp kapandılar. Çaresiz, geldiği yönün çok gerilerinde, ötelerde, bulunamaz, gidilemez bir yeri işmarladı.

— Uzak: dedi, tee o yanda!

Yıkıntıya sığınmış kadın, vankedileri nasıl bakarsa öyle süzüyor kadını: ürkek, yabancı, fırlayıp kaçıverecek.

— Kocan nerde ki kız?

Güzel kadın omuzlarını kıstı «Nerden bileceğim?» derce.

«Bu gammazlamıştır».

Öğrenci suratsız kadın için, o da güzel için ayni anda ayni biçim kuşkulandılar.

«Bu gözlüklü hanımı buraların sahibi», sanıp, «kocası varıp bunları

buldu» biliyor şu an.

Öğrenci, «İstememiştir bu güzel kadına komşu olmak, çekemezdi dünyada.» Diyor içinden.

İnceleyici hanım da,

«İnsan ona bakarken, kendisini de güzel, alımlı, genç sanıyor. Güzelliği yaşamağa koyuluyor. Ama bu suratsız, bu ancak anlıyamaz.»

— Yok canım senin evin ya şu helânın arkasında ya da şu. dedi öğrenci kadına.

— Sen neci oluyorsun ki? Yalan mı diyeceğiz yani.

— Beni tanımadın mı sen? İlk gelmiyorum buraya.

— Yıkıcısın desene.

— Yo olmadı. Hem, ben gelmeden yıkmışlar bak. Yoksa bir tane daha var mı, sen bilirsin ha?

— Niye bilecekmişim?

— Senin arsa kendinin mi?

Kadın tekrar bozuldu,

— Hadi hadi eğlenme, baklayı çıkar da görelim.

— Niye bu kadıncağızın evini başına yıktılar böyle?

— Ne bileyim ben? İlk mi bu?

— Bilirsin bilirsin.

Öğrencinin altn dişli, tükrüklü gülüşü ve yapışkan «s»leri kadının gönlünü alıcı.

— Onnar pısırık anam, kıvıramadılar işi.

— Ey sen acık yardım edivereydin ya.

Evi başına yıkılmış güzel kadının, susukluğunda ayrı bir yıkılış, iç çöküntüsü. Komşusuna öçgüdüsü de bıçak ağzı şurasında. Hele bir de bu gelenlerle yakınlık kurulacaksa aralarında! Bir yalnız ki o, nasıl yalnız.

— Hem de elleri sıkı bunların. Üç beş kuruş sıkıştırmayı akıl edemediler mi ki, öyle mi sandındı!

Ettiler ettiler ya elleri sıkı anam babam.

— Sen verdin miydi üç beş kuruş?

— Ne sandın? yeygisiz dam mı çakılırmış? Onnar ne öyle hanımefendi?

— Benim yazılarım. Yeygi rüşvet demek mi?

— Sen bilmezsen ben ne bileyim? Yeygi yedirirsen kondunu görmeyiverir yeşilliler. Bu karı var ya yaban kedisi be. İşte böyle, kötü kötü bakar adama karşına geçer de. Ben onun yerinde olacağım da ev yıkatıracağım! Karı değil yaban kedisi. «Güzelim» diye kurum kurum kurum kurumlanıyor dersin.

— Haksız da değil.

diyiverdi öğrenci.

— Hı sen de nesin ya! Erkek değil misin ne olacak? Güzel olmuş da ne olmuş, yıktırmıyaydı ya evini.

— Amma da yaptın!

dememiş edemedi genç adam. Sonra çabuk çabuk,

— Şimdi sen bize evini göstermiyecek misin? Tanrı konuğu işte. Bu hanım birkaç soru soracak sana, ha?

— Ne yapacakmış ki?

Gecekondu bölgesinin o kesimindeki çocuklar yerden biterce doluşuvermişlerdi çevrelerine.

— Gene gelmişler be.

— Yok kız, bunlar onlardan mı akıllı?

— Hım, değilmiş be.

— Gözlüğe bak gözlüğe!

— Raziye abla kız korkma korkma!

— Bunlar onlardan değil!

— Niye korksun be, kondusu yok ki artık.

— Bunlar bişecik etmiyorlar!

— Severlermiş bilem bunlar buralarını.

— Bak konuşuyor bunlar!

— Gülüyorlar bilem kız!

— Hadi savulun piç kuruları! Şimdi!

Çocuklar gülüşerek, çığrışarak kaçıştılar şimdilik.

— Neymiş soracakların hanım senin?

— Hele bir evine buyur ette.

Öğrencinin direnmesi yıldırdı sonunda kadını, önlerine düştü, ayakyolunun arkasına doğru yürüdü.

Lâğım kokusu, karasniekler...

— Naciye abla kız, bunlar da yeni hısımların mı ki?

— Daha buradasınız ha, gidi...

Oracıkta ki evine gimekte olan kadın yerden bir taş alıp eğlenen çocuğa doğru fırlattı.

— Piç kuruları!

İnceleyici hanım durum son bir kez Raziyeye bakayım dedi. O da yıkıntısında iki dolu göz olmuş onları izliyor.

— Ne diye zorluyoruz şu kadını evine girmek için?

Ben ona soru falan sormak istemem., dönelim.

Öğrenci geriye döndü, «Sonunda konuşacak birini bulduk işte istiyordunuz, daha ne?» Diyesiydi.

— O bize gerçek bir tek şey söyliyecek değil. Gerçeği olan nasıl susuyor bakın. «Buna inat öbürüyle yakınlık kuracak değiliz ya.»

— Hani ya, neredesiniz ya?

diye seslendi kara suratlı kadın. Önden gitmiş odasına çabucak bir çekidüzen vermiş olacaktı.

— Gecikmişiz biz, dönüyoruz.

Kadın sabırsızlanmış olarak ayakyolunun önünde göründü.

— Evimi öğrendiniz, dedi öçlü öçlü. «Zati hırlı kimseler olmadığınızı anladıydım; hele akşamdan bu yana gözüm kötü kötü seğirip duru-

yodu. Ü yu açıkça söyliyemediği, bu da âdeti olmadığı için kuduracak oluyordu.

Öğenci,

— Evini zaten biliyordum ben. Burada kimden olsa öğrenilebilir.

İnceleyici,

— Haydi Raziye hanım, üzülme artık! diye seslendi yıkıntıdakine.

Raziyenin dudakları oynadı. Başörtüsünü bir sıkı alnına doğru çekerken parmaklarındaki taze kınayla ta doğulara, Anadolulara götürdü inceleyiciyi.

Rengi uçmuş soluğu azalmış, sakalları karayazı olup yüzünü sarmış bir genç adam tam o anda koşuyorken kakılıp kaldı bir yığının arkasında. «yeni gelmiş olanlar başka yaramazlık çıkarmaktan gitmekte olduklarına göre, ortaya çıkıp da işleri bozmamalı» diye hesapladığı anlaşılan. Yabancı, ilgisiz görünmek istiyor. Raziye şaşırdı: kocasına tanışlık versin mi vermesin mi? Ne etsin bilemedi.

— Haydar aabi bunlar onlardan değil be korkma!

— Kadın yeşillilerden değil! İyi baksana!

Pusudaki çocuklar, meydana çıkıvermişler. Adamın öylece uzak duruşuna son vermek istiyorlar. Korkaklığı Haydar abilerini gözden düşürmüyor, Onu anlıyorlar. Bu onları yaşlandırıyor. Yaşantılarınca sürecek olan bu savaş oyunu şimdiden bıktırıp usandırmış onları.

— E.. be!

— İki gözüm çıksın ki yavu!

— Valla billâ be Haydar abi!

diye ant üstüne ant ettiler. Çocuklar Haydar abilerdeki erkeklik onurunu düşünemediklerinden değil, kendilerince düşündüklerinden böyle yapıyorlar. Haydar onu da bir adım, bir adım daha, bir adım daha... çiğneyip geldi.

— Burada

dedi, sesi kısık, kıstırılmış, utangaç; güvensiz,

— Burada beyim, sekiz kez yıktırılmış olanı var yani hanımefendi. Başladık mı, dosta düşmana karşı sürdüreceksin artık. Girdik yola. Buraya değin gecekondusu yıktırılmış buradakilerin sözcükleriyle ezbere konuşmuştu. Birden buralı ve dünyalı her kişi gibi içine çöke çöke tükürürce söyledi,

— Dosta düşmana karşı. Dost desen... Dost kalmadı. İnceleyici öğrenciye (öğrenci Naciye kadının sıvışıp gidişine) bakıyor.

«Çok susmuş, konuşacak bizimle. Evi içine yıkılmış bunun.»

— ... ben Erzincanın Refahiye ilçesinin...

Raziyenin çabucak, yıkıntıların orda bir oturumluk yeşilliğe yayıverdiği Sivas kilimi parçasının üstüne ilişen inceleyici ve öğrenciye «Haydar abi», taze harçların üstüne çökerce oturarak soluksuz anlatmıya koyuldu :

— ... Keyfinden mi kor da gelir adam yurdunu.

Paşabeylerin mezbahada ikiyüzkırk kâğıt, üç can. Konduruveremedik şu damı ki... Dedim ya düşman çok. Çocuklar çıt çıkarmadan öyle dinliyorlar..

— ... düşman çok, tam aktarıyordum damı

çocuklar ayni anda ayakyolunun oraya dönüp baktılar, Naciyenin konuşulanları dinlemek için sığındığını sezdikleri ayakyolunun oraya.

Çocuklar her şeyi ama her şeyi biliyorlar. Bildikleri taşıyamıyacakları ağırlıkta. Böyle olunca oyunlarını unutuyorlar. İşte böyle, bulundukları yere çöküyorlar, çenelerini avuçlarına dayıyorlar...

«Haydar abi» masal anlatmıyor oysa.

Saadet TİMUR

yaralı adamlar

Ağaç tüm beyaza kesmiş,
Ürüne duracak.

Dı rur mu bir serseri?
Çeker bıçağını,
Ağacın böğrüne nişan alır.
Didinir, çabalar zavallı ağaç,
Kapanır yarası.
Durur mu ikinci serseri?
Durur mu üçüncü serseri?
Öte yanda uzayadursun kavaklar...

OSMAN BOLULU

OLAYLAR - YORUMLAR

GERÇEK TÜRKÇÜLÜK ÜZERİNE

Türk - Kültür Dernekleri Genel Merkezinin yayın organı olan DERNEK dergisinde «50 Yıl Önceki Gerçek Türkçülük» adlı yazı, yüz elli yıllık doğu - batı çatışmalarının siyasal alanda sert bir savaş niteliği aldığı günümüzde devrim tarihimizin yarattığı ilerleme bilincine engel olmak istiyenlerin kimi kavramları nasıl tersyüz edip istedikleri biçime soktuklarını gösteriyor. Yazıyı aynen yayınlıyorum:

50 YIL Önceki GERÇEK TURKÇULÜK

50 yıl önce Tükçülük, ulusça kurtuluş ve uyanma savaşımızın öncüsü idi. Bir uluslaşma ulus bilincine erme savaşı idi. Kökleri ile tarihsel ve toplumsaldı. Bir Türkçü düşünür ve Ozan, Ziya Gökalp bakın neler yazıyordu :

Ey Türk, senin köyün hür bir yuvadır
Çiftlik değil, yoktur Bey'i, Ağa'sı...
Her köylünün var bir çifti, tarlası
Öz evinde o hem, Bey, hem Ağa'dır..

Hiç kimsenin yarıcısı, rencberi
Olmaz, ancak olur vatan askeri
Lâkin ey Türk, bu mes'ut köy bitiyor!
Mültezimin, faizcinin, tüccarın
Pençesinde!.. Diyor beni kurtarın;
Bu üç işi senden çabuk istiyor:
Kaldır a'şar usulünü, aç banka yap
her semtte bir ziraî sendika.

K ö y —

Bir ülke ki camiinde türkçe ezan okunur.
Köylü anlar mânasını namazdaki duânın,
Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur
Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hudâ'nın
Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın.
Bir ülke ki çarşısında dönen bütün sermaye
San'atına yol gösteren ilimle Fen Türk'ündür,
Hirfetleri birbirini daim eder himaye;
Tersaneler, fabrikalar, vapur, tren Türk'ündür;
Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!

V a t a n —

Şimdi, tarihsel bir gelişme halkası olarak toplumsal bir ilerlemeyi, bir ileriliği deyimleyen 50 yıl önceki Türkçülük hareketine bağlı isek, bir ileri Türkçü isek, kendimize şu soruları soracağız ve karşılık vereceğiz, Ziya Gökalp'ın bu dörtlüklerindeki kavramlara dayanarak :

1 — Beysiz, ağasız bir toprak düzeni istiyor muyum?

2 — Toprak reformunun yanında mıyım?

3 — Yarıcısız, rençbersiz, yalnızca vatanın savunma ve ilerlemesi için çalışan bir köylülük istiyor muyum?

4 — Sömürücü mültezimin, fa-

izcinin, tüccarın yerine, köyün ekonomik sağlamlığını sağlayan toplumsal adalete dayanan bir ekonomik özgürlük istiyor muyum?

5 — Tarım sendikaları içinde köylünün, çiftçinin örgütlenmesini istiyor muyum?

6 — Camilerimde Türkçe ezan ve kur'an okunsun istiyor muyum?

7 — Kendi ulusal emeğimize dayanan, insan gücümüze dayanan sömürücülükten uzak ulusal bir kalkınma istiyor muyum?

Ben ki, 50 yıl önceki gibi, halkımın gelişme tarihinde ilerici, toplumcu bir adamım ve kendime Türkçü diyorum, bunları istiyorum. Yok, eğer bunlara karşı isem, bunları istemiyorsam, Türkçü değilim, Türkçülüğün karşısındayım ve Türkçülüğü anlamadığım için, bu maskeyi kullanarak başka şeyler istiyorum. Bunları istemiyorsam, Türkçü değilim ben, ırkçıyım, gericiyim, faşizm heveslisiyim, bir söz ile Türkiyenin Türk halkının baş belâsıyım.

GERÇEK ÜSTÜCÜ ÖRNEKLER

yayınevi, daha önce yayınladığı Gerçeküstücülük adlı kitapta Birinci dünya savaşından sonra Fransa'da çok sözü edilen Gerçeküstücülük «Surréalisme» akımını Türk okurlarına tanıtmıştı. Geçtiğimiz ay Selâhattin Hilav, Ergin Ertem, Sait Maden'in birlikte düzenledikleri ikinci bir kitap Gerçeküstü akımın ilk öncülerinden günümüze değin gelen yapıtlardan seçilmiş örnekleri bir araya getiriyor. Gerard de Nerval, Charles Baudelaire, Rimbaud, Appollinaire, André Breton, Aragon, Eluard, Philippe Soupault, Robert Desnos, René Char v.b. gibi Türk okuruna yabancı olmıyan sanatçılardan Can Yücel'in, Selâhattin Hilav'ın, İlhan Berk'in, Adli Moran'ın, Ülkü Tamer'in çevirileri. Çok güzel hazırlanan bu kitabı okurlarımıza salık vererek Philippe Soupault'dan Sait Maden'in çevirdiği Spor Gereçleri adlı şiiri yayınlıyoruz:

Bir posta pulu gibi gözüpek
yürüyordu yolunda
ellerini usul usul vurarak
adımlarını saymak için
bir domuz gibi kızıl yüreği
çarpıp duruyordu
yeşilli kırmızılı bir kelebek gibi
Ara sıra
yere küçük bir bayrak dikiyordu
ipekten
Öyle çok yürümüştü ki
az dinlenmek için oturdu da
uyuyakaldı
Gelgelelim o gün bugündür çok
bulut var gökte
Ağaçlarda çok kuş
Çok tuz denizde
Daha da neler neler.

DEVRİMCİNİN TAKVİMİ

DEVRİMCİNİN TAKVİMİ — Ceyhun Atuf Kansu. Dernek Yayınları: 4 — Atatürkçülük dizisi: I. Ankara 1962 2 Lira.

Marcel Aymé — BAŞKASININ KELLESİ — Çevirenler: S. Eyüboğlu — Vedat Günyol. Çan yayınları: 124 sahife, 4 lira.

Albert Camus — DENEMELER — İkinci baskı — Çevirenler: S. Eyüboğlu — Vedat Günyol. Çan yayınları. 110 sahife, 4 lira.

ÇAĞDAŞ POLİTİKA SORUNLARI — 18 yazardan seçilmiş yazılar — Çevirenler: S. Eyüboğlu — Vedat Günyol — Adnan Benk. — Çan yayınları: 110 sahife 4 lira.

100 KURUŞ